БЕСКИДИ

№1, 2020 рік

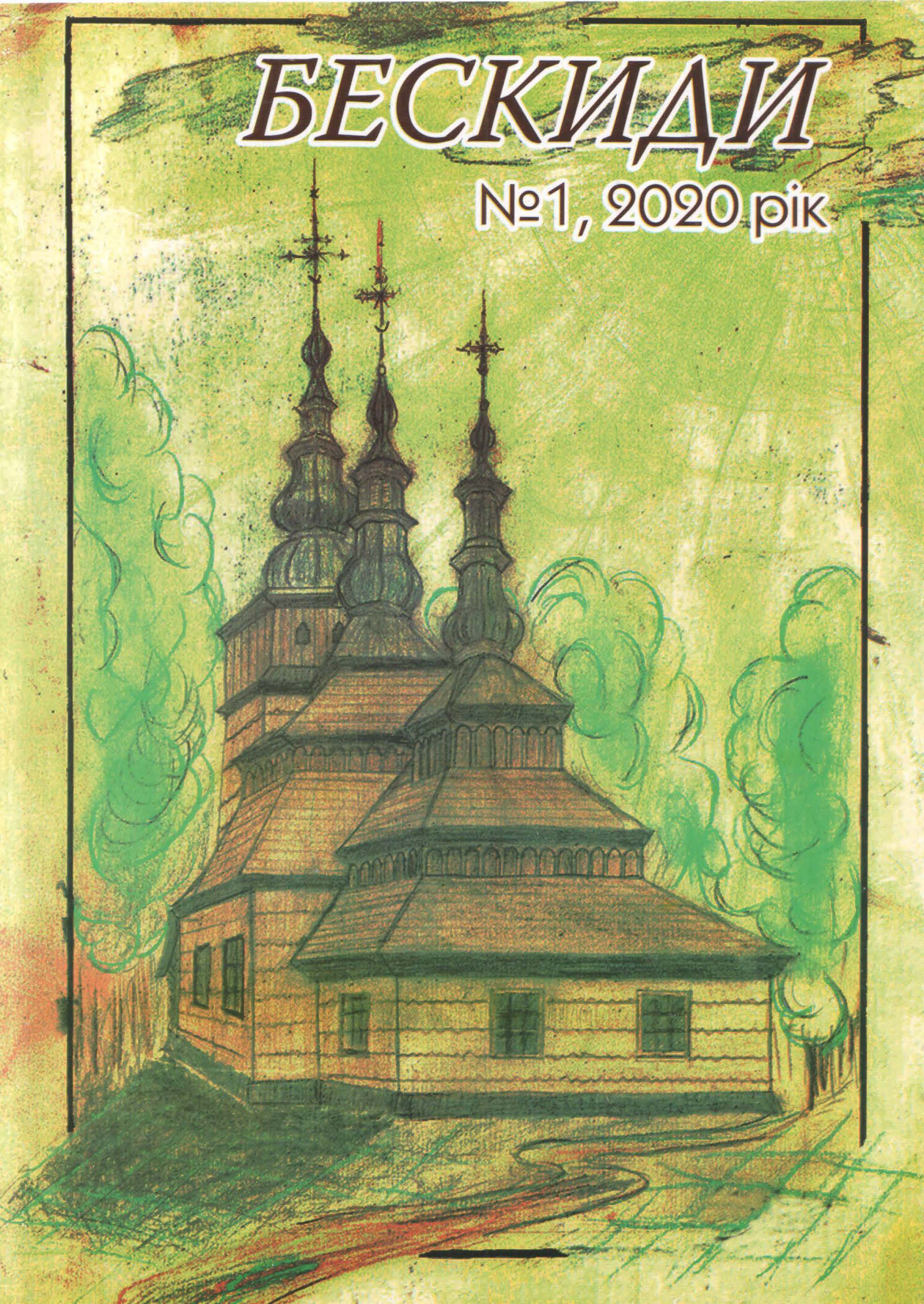

Богдан Горбаль

Спілка письменників Лемківщини

БЕСКИДИ

Лемківський літературно-мистецький
та загальнополітичний часопис

№1, 2020 рік

www.lemko.org Digitally signed by www.lemko.org
Date: 2021.10.01 08:03:03 +03'00'

Тернопіль
2020

Спілка письменників Лемківщини
«Бескиди» – лемківський літературно-мистецький та загальнополітичний часопис

№1 2020 року

Видання побачило світ за фінансової підтримки Тернопільської обласної ради, облдержадміністрації та меценатів Я. Шведа, М. Тройчак, П. Пеляка, Ю. Пудлика та І. Грошка.

Головний редактор
Володимир Барна

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:
Грабан Володислав – заступник головного редактора (Лемківщина, Польща), Марія Тройчак (Тернопіль), Христина Полубічко (Львів), Роман Вархол (Зимна вода біля Львова), Петро Ходанич (Ужгород), Микола Горбаль (Київ), Василь Старун (Луганщина), Мирослава Барна (Київ), Оксана Грабан (Польща, Лемківщина), Ярослав Джоганік (Словаччина), Теодозія Зарівна (Київ), Юрій Шип (Закарпаття), Стефанія Панцьо (Тернопіль), Іван Челак (Київ), Богдан Сушинський (Одеса).

Комп'ютерна верстка Тетяни Метельської
Комп'ютерний набір Анни Кузищен
Коректор Володимир Чайканин
Технічний редактор Тетяна Яворська

На облкладинці малюнок лемківської церкви у с. Квятонь художниці Мирослави Барни

Адреса редакції: Україна м. Тернопіль, 46008, вул. Стадникової, 1/120 050 298 96 86, моб. 067 831 34 56
Реєстраційне свідоцтво: ТР №646-246Р від 04.08.2017 р.
e-mail: bezkydy@ukr.net

Підписано до друку 26.06.2020 р. Формат 70х100 1/16.
Папір офсетний. Друк офсетний. Гарнітура Cambria.
Ум. друк. арк. 19,2. Обл.-вид. арк. 18,1. Наклад 500 прим.
Замовне. Зам. № 544

Видавець і виготовлювач ТОВ «Терно-граф»,
свідоцтво суб'єкта видавничої справи ТР № 24
від 28.12.2004 р.
46400 м. Тернопіль, вул. Текстильна, 18,
тел. 51-91-63, 51-91-65, 51-91-66
e-mail. terno-graf@ukr.net

Зміст

Перший у світі лемківський часопис
Передслів редактора 5

Поезія — Богдан-Ігор Антонич
«Моя країно верховинна...» 7

Скрипалі пам'яті — Саварин Тетяна
Подвиг Ярослави Галик 18

Поезія — Володислав Грабан
«На білих верхах Лемківщини» 25

Проза — Іван Яцканин
Родинне свято 30

Поезія — Христина Полубічко
Моя бабуня лемкиня 41

Ярослав Орос
Никифор 45

Станіслав Шевченко
Лемківські спогади збирати 51

Тадей Карабович
Апокрифичні світи поезії Володимира Барни 53

Микола Горбаль
Богдан - мій брат 57

Мистецькі пошуки
Олена Іщенко
Геній Лемківщини 70

Проза
Євген Яхван
Я - лемків син 76

Фольклор та етнографія
Марія Бурдяк
Лемківський великдень 82

Документальні свідчення
Марія Завійська
Лемківщино, світку ти наш 89

До джерел
Богдан Андрушків
Принижена гідність, або
Відчахнута гілка Лемківщини 109

Гумор і сатира
Юрій Шип
Шипайки 169

Микола Фучило
Із книги «Чудотворець» 173

Народний гумор
Із Лемківського народного
гумору 181

Лемківські хроніки
Лемківські хроніки
«Дністрове перевесло» 185

Правління Спілки
письменників Лемківщини 193

Книговид Лемківщини 207

Перший у світі лемківський часопис

Передслів редактора

Воістину, це подія дійсно знакова... Вперше в Україні побачив світ часопис «БЕСКИДИ» – літературно-художній та загальнополітичний журнал Лемківщини. Щоправда, у США виходить подібне такого формату друковане видання «Лемківщина», але це – інформаційний часопис Об'єднання лемків США. Раніше там, у середині XX століття, друкувалася газета «Наш лемко». На історичній Лемківщині Музей лемківської культури у Зиндранові випускає такого ж типу видання «Загорода». Правда, на початках, коли його редагував поет Володислав Грабан, цей часопис був літературно-мистецького спрямування, а зараз він суто інформаційний. Об'єднання лемків Польщі випускає квартальник «Ватра». У Словаччині виходять журнал «Дукля» та газета «Нове житя».

В Україні Товариство «Лемківщина» видає газету «Дзвони Лемківщини», але ці засоби масової комунікації є, в основному, інформаційними.

Наш же журнал «Бескиди» – літературно-мистецький та загальнополітичний часопис. Його головна мета і тематична спрямованість – інформування та ознайомлення читачів з історією, культурою, літературою, мистецтвом, архітектурою, етнографією, народними художніми промислами, звичаями, традиціями, досягненнями у духовній та освітній сферах найзахіднішої гілки українського народу, депортованої із теренів Лемківщини, що у горах Бескиди (Польща). Тому той логічно, що й назва «Бескиди» говорить сама за себе.

Лемківщина українській літературі подарувала чимало талановитих майстрів слова, зокрема, світлої пам'яті класика української літератури поета Богдана-Ігоря Антонича, лауреатів Шевченківської премії поета-політв'язня Степана Сапеляка та поета і прозаїка Олеся Лупія, прозаїків Дмитра Бедзика та Юрія Бедзика, Теодора Кузяка, поетів Івана Мацинського, Івана Русенка, Романа Кудлика, Василя Хомика, Богдана Корвача, Петра Сороку, а також нині активно діючих мистців слова: члена ПЕН-клубу,

письменника-політв'язня Миколу Горбаля, членів Національної спілки письменників України: Теодозію Зарівну, Володимира Барну (Київ), Володислава Грабана і Стефанію Трохановську (Польща), Романа Вархола (Зимна вода), Петра Ходанича та Юрія Шипа (Закарпаття), Василя Махна (США), Василя Старуна (Луганщина), Богдана Сушинського (Одеса), Івана Яцканина та Ярослава Джоганіка (Словаччина), Володимира Гринечка (Тернопілля) та ін. До цієї плеяди талановитих діячів Лемківщини належать: доктор історичних наук, професор КНУ ім. Т.Шевченка Іван Патриляк, доцент української філології ТНПУ ім.В.Гнатюка, мовознавець Стефанія Панцьо, члени Національної спілки архітекторів України Олександр Джула та Степан Дзюбінський (Тернопіль), народний художник України Володимир Одрехівський (Львів), мистці Павло Лопата та Андрій Хомик (Канада), фольклористка Марія Бурдяк та багато інших...

То ж, потенціал авторського творчого ресурсу – безмежний, логічно, що й літературно-художній та загальнополітичний журнал «Бескиди» має колосальні можливості для духовною розмаю на теренах України та в світі. Вітрила піднято, ВИТАЙТЕ!

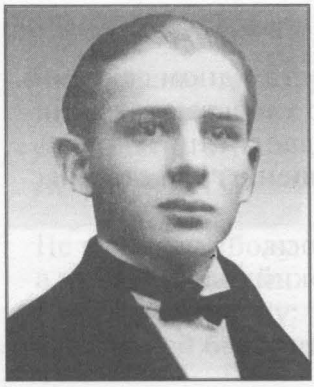

Богдан-Ігор Антонич,
поет Лемківщини

«МОЯ КРАЇНО ВЕРХОВИННА...»

ВЕСІЛЛЯ

Почалось так: упився я
від перших власних строф похмілля.
Був тільки місяць дружбою
на мому з піснею весіллі.
Як сталось те, як задзвеніло,
сказать не вмів оцього вам би,
коли б так серце не горіло.
Так народились перші ямби.
Слова не тесані в гамарні,
слова осріблені в вогні.
Складають радісні пісні
в весни заквітчаній друкарні.

РАННІЙ ВІТЕР

Крилатий вітер, дужий вітер,
що зорі, листя й ластівки несе,
сп'яняє серце. Ех, летіти
в зелений квітень, в синь пісень!

Піднявся день, мов олень з кручі,
ніч відплила, мов корабель.
Крилатий вітер і пахучий,
мов дзенькіт сріблених шабель.

КОРЧМА

Про дівчат і про купців
оповідає давня повість.
Крилата чарка у руці,
жага і трунок гусне в крові.

Червінці дзвонять на столі
і місяць – найхмільніший келих.
Схилився вечір до землі
і срібним сяйвом ріки стелить.

НА ШЛЯХУ

Обплетений вітрами ранок
шугне, мов циганя з води,
і на піску кричить з нестями
обсмалений і молодий.

Ріка зміяста з дном співучим,
хвилясто хльостають вітри.
І день ховає місяць в кручу,
мов у кишеню гріш старий.

Клюють ліщину співом коси,
дзвенить, мов мідь, широкий шлях.
Іде розсміяний і босий
хлопчина з сонцем на плечах.

ДО МОЄЇ ПІСНІ

Крутиться світ весняний і зелений.
Ясень співає і серце співа.
Пісня надхненним кружля веретеном,
на веретені сріблятся слова.

Ясень осяяний сонцем упився,
перстень надхнення на серці тремтить.
Гей же, п'яній і лети, і крутися,
пісне моїх двадцятьох і трьох літ!

ПЕЙЗАЖ З ВІКНА

Дивись: шумує день погожий,
кипить зелена заметіль.
В товстому дзбані варить рожі,
аж піна бризкає звідтіль.

Дуднить по шибах дощ цинобри
і скло відблискує, мов сталь.
Парує курявою обрій,
хвилює в димі ранніх сальв.

Підвівши очі з-понад книжки,
побачиш світ барвистим сном
і думка, вирвавшися нишком,
мов нетля, б'ється у вікно.

ЧАРКИ

Зелений ясень, серп і коні.
Прилипнув хлопець до вікна.
В чарки сріблисті і червоні
поналивалася весна.

І хочеться хлопчині конче
від весняних воріт ключа.
З трави неждано скочить сонце,
немов сполохане лоша.

Скрижалі пам'яті

Саварин Тетяна,
історик, доцент Тернопільського державного медичного університету ім. І. Горбачевського

ПОДВИГ ЯРОСЛАВИ ГАЛИК. ЛЕМКІВЩИНА: ЛІТОПИС ПАМ'ЯТІ

Галик Ярослава. Книга пам'яті Лемківщини 1944-1946. Том. 1. – Львів: Тріада Плюс, 2015. – 675 с.

Галик Ярослава. Книга пам'яті Лемківщини 1944-1946. Том. 2. – Львів: Тріада Плюс, 2016. – 960 с.

Галик Ярослава. Книга пам'яті Лемківщини 1944-1946. Том. 3. – Львів: Тріада Плюс, 2016. – 810 с.

Йдеться про долю сотень тисяч наших краян, йдеться про непокараний злочин проти людськості і людяності без терміну давності, йдеться про подвижницьку працю однієї людини, яка роками працювала над тим, щоб увіковічнити пам'ять про жертви тяжкого злочину.

В умовах тривалої бездержавності, штучного розмежування зі своєю етнокультурною материзною, під жорстоким чужинецьким

гнітом, як зіницю ока, доводилося берегти свою самобутність лемкам – крайній західній етнографічній групі українців, що проживали обабіч головного Карпатського хребта від річки Попрад на заході і аж до витоків річок Сян та Уж на сході, між польським та словацьким народами. І хоча лемки чинили стійкий опір асиміляційному тиску, особливо поляків, ця невелика етнографічна група до середини XX ст. втратила значну частину своєї території. У 1946-1948 роках маріонетковий режим Польщі, підвладний радянській комуністичній імперії, скоїв тяжкий злочин – примусово виселив лемків з їхньої споконвічної

вітцівщини, розсіявши по північних окраїнах Польщі та по всій території УРСР. Найактивніша частина лемківської людності у той час загинула, збройно захищаючи свою рідну землю [6, с. 1].

Зовсім недавно минуло 70 років від початку трагічної депортаційно-переселенської акції, ретельно спланованої і брутально здійсненої більшовицько-комуністичними урядами Польщі та СРСР щодо тотального виселення українців зі своїх споконвічних історичних теренів, які опинилися в межах тодішньої Польщі, на територію УРСР.

Сучасні дослідники тих сумнозвісних історичних подій свідчать про масштаби вчиненого злочину сухою мовою цифр:

– «З 700 тисяч українців, які після встановлення нового радянсько-польського кордону опинилися під владою Польщі, до УРСР виїхало близько 483 тисяч, а решта – близько 220 тисяч, залишилася на своїй корінній території» [4, с. 115].

– «Лемки, які залишилися в Карпатах (їх бл.30 % – до 100 тис.), навесні 1947 р. були піддані останній найжахливішій з ліквідаційних акцій – депортаційно-пацифікаційній акції «Wisla». Це остання частина ексоду сулемків» [5, с.100].

Ті українці, що залишилися в Польщі, в квітні-липні 1947 року, під час зловісної акції «Вісла», були депортовані на північно-західні землі, на колишні німецькі території, що відійшли до Польщі, й там були розпорошені поодинокими родинами по різних селах 71 повіту в десяти польських воєводствах з метою максимальної ізоляції та наступної асиміляції, без права повернення [1, с.8].

На Лемківщині переселенська акція з Польщі до УРСР розпочалася восени 1944 року і під впливом масової радянської пропаганди, спочатку ще мала певні ознаки добровільності, хоча «добровольців» серед лемків виявилось небагато. Вже з січня 1945 року депортація почала набирати примусового характеру і підсилювалася активною терористичною діяльністю підпільних польських банд (погроми, підпали, грабунки тощо) та агресивною агітацією з боку обох урядів. Проте влітку 1945 року виїзд лемків до УРСР практично припинився, бо навіть під загрозою смерті вони не хотіли залишати землю своїх предків. Тому з 1 вересня 1945 року за «клопотанням» уряду УРСР Тимчасовий уряд Національної Єдності Польщі залучив до примусового виселення мирних жителів регулярні частини польського війська у складі трьох дивізій, а також в акції брали участь частини Червоної Армії та каральні загони НКВС. 5 квітня 1946 року було утворено оперативну групу «Ряшів» з метою цілковитого вигнання українців з Польщі до 15 червня 1946 року. На кінцевому етапі виселення набрало форми етнічної чистки (виловлювання людей по лісах, брутальне «переганяння» мирних жителів військом через кордон, військові облави, арешти,

побиття, вбивства, а також різні зловживання переселенських комісій [5, с.98-99]. Підписання Підсумкового протоколу в справі закінчення «обміну» населенням між Польщею і УРСР відбулося аж 6 травня 1947 року.

Цинічним є використання в офіційних документах виразу «обмін населення», бо що на що обмінювали? – українців позбавляли своєї предковічної батьківщини, а поляки-колоністи поверталися на свою батьківщину!

За весь період проведення акції, від 15 жовтня 1944 року до 2 серпня 1946 року, серед півмільйона всіх українських виселенців власне лемків було депортовано до УРСР, за різними дослідженнями, від 95000 до 200000 осіб.

Насильницька депортація лемків після Другої світової війни призвела до цілковитого руйнування етнокультурного середовища регіону. Ось чому перед національно свідомим, мислячим українством постало завдання: вберегти від остаточного забуття те, що наші предки створювали упродовж багатьох віків, бо це – наша історія, наші витоки. Пам'ять є найголовнішою у світі для кожного свідомого лемка, тому що тримає зв'язок з матірною землею. Саме пам'ять про депортацію об'єднує лемків та інших депортованих у товариства заради потреби визнати їхню трагедію, засудити тих, хто її вчинив, і дати шанс вертатися безперешкодно на рідну Лемківщину. Адже цей злочин і досі не був визнаний і не був засуджений ані на всеукраїнському, ані на міжнародному рівні... А відпечаток тих страшних подій і далі лежить уже на наступних поколіннях лемків, відбивається на їх долях, визначає їх майбутнє. Акція «Вісла» – брутальна депортація працелюбного народу, що на своїй бідній та такій дорогій йому землі завинив лише своєю щоденною боротьбою за виживання невтомною працею поколінь. Тому трагедія, яку пережили в середині XX століття сотні тисяч мешканців Лемківщини, не має права загладитись чи забутись.

Незважаючи на те, що ця предковічна етнографічна українська спільнота злочинними режимами депортована з рідної землі і розсіяна, вона утримує в нащадках свою єдність в етнокультурному корінні і демонструє цивілізованому світові про непокараний, не осуджений досі злочин. Хочеться вірити, що кожен чесний поляк – християнин він чи атеїст – незаражений шовінізмом, розуміє біль розлучених з прадідівськими могилами, родинною історією, обрядово-культурними традиціями, музично-пісенною самобутністю, які генетично залишилися у душі жертв того страшного злочину. І це у Європі, у XX ст.!

Як земне тяжіння тримає лемків пам'ять про рідний край!? Справжнім подвигом стала праця для персоніфікованого увіковічнення пам'яті про жертви тяжкого злочину проти краян

тендітної жінки Ярослави Галик. Вона нащадок виселенців зі Сяндецького повіту, нині Голова Світової Федерації українських лемківських об'єднань, виконала подвижницьку працю за архівними матеріалами, щоб створити пам'ятник предкам в іменах: Книга пам'яті Лемківщини 1944-1946 [1]. Ось такий цей тритомний фоліант, можна сказати, нині це мартиролог, з поіменним списком лемків-українців, які стали жертвами злочинної депортаційної акції, проведеної злочинними комуністичними режимами Польщі та УРСР у 1944-1946 роках, внаслідок якої сотні тисяч лемків-автохтонів були примусово виселені з прадідівської рідної землі, брутально вирвані, як кажуть, з коренем зі своєї материзни. Дослідниця-укладачка цього «монумента» лемківських родів, крім створення породинних та поіменних списків лемків, ставила собі за мету з'ясувати їх конкретні імена та встановити кількість виселених лемків (серед усього депортованого українського люду) по населених пунктах їхнього постійного проживання на Лемківщині.

Списки депортованих родин та осіб складені за населеними пунктами Лемківщини на основі посімейних списків депортованих, які зберігаються в фондах Державного архіву Львівської області. Цінним у праці є й те, що авторка, спираючись на дані багатьох дослідників (а вони часто різняться), з'ясувала етнографічні межі Лемківщини та встановила конкретний перелік населених пунктів, які входили до складу лемківського краю і в яких проживали власне лемки. Бо якщо перелік сіл Західної Лемківщини, як зазначає дослідниця, не викликав особливих труднощів на польсько-лемківській межі, то вже села на східному лемківському порубіжжі не давали можливості чіткого розмежування, населення якої етнографічної групи проживало чи перебувало в конкретному населеному пункті: лемки, бойки чи т. зв. долиняни (мешканці Надсяння) [1, с. 13].

У першій книзі опубліковані поіменні списки депортованих з 108 населених пунктів 4-х повітів: Новий Торг, Новий Санч, Ясло і Кросно. У другій книзі розміщено поіменні списки виселених із 158 населених пунктів двох великих повітів – Горлиці і Сянік, а у третій книзі – із повітів Ліськo, Березів та додаткові списки родин із різних сіл і повітів Лемківщини. Всього у трьох томах налічується 143 601 особа депортованих лемків; це 35522 лемківські родини.

Кожен том цього монументального корпусу містить наступні розділи: у 1-му розділі подано перелік населених пунктів Лемківщини, з яких у 1944-1946 роках були виселені мирні жителі українці, русини-лемки, як їх часто іменували на підставі Угоди між урядами УРСР і ПКНВ «Про евакуацію українського населення з території Польщі і польських громадян з території

УРСР» від 09.09.1944 року; у 2-му розділі подано зведені таблиці поіменних списків виселених родин та осіб за адміністративно-територіальними одиницями Лемківщини. Розділ 3-ій є основним, і, власне, у ньому містяться поіменні списки русинів-лемків-українців, виселених у 1944-1946 роках.

Поіменні списки були складені, як зазначає дослідниця, на підставі дослідження архівних документів, рукописним і фотокопіюванням, оцифруванням та укладанням у вигляді таблиць, впорядкуванням за населеними пунктами, ґмінами, повітами, воєводствами, з наступним зведенням кількісних даних.

Як зазначає Я. Галик у передмові, прізвища та ініціали осіб в архівних книгах написані від руки, на слух, як писарі почули від людей або як їм видалось правильним, часто з російськомовними перекрученнями, іноді дуже нерозбірливо. Тому авторка для прочитання деяких прізвищ користувалася списками прізвищ лемків, поданих у книзі І. Красовського «Прізвища галицьких лемків у XVIII столітті», проте старалась не змінювати оригінальних записів і максимально точно подавала їх у книзі. Голова сім'ї вказаний як господар (господиня). Члени сім'ї визначені відносно родинного стосунку до господаря (господині): дружина, діти (син, дочка), внуки, сестри і брати господаря чи його дружини тощо. До членів родини нерідко зараховані вихованці, підопічні, наймити, робітники, слуги та ін.

Слід відзначити, що у книгах подані прізвища та імена тих лемків, які були депортовані. Так в окремих сім'ях дехто був відправлений у Німеччину на примусові роботи ще до початку сумнозвісної акції, тому в списках родин не значиться. Також не збігаються дати народження окремих людей. Це пояснюється, очевидно, тим, що люди 18-ти років навмисне применшували свій вік, щоб їх не забрали на примусові роботи до Німеччини.

Тільки той, хто знайомий з нинішніми умовами праці в нерідко неопалюваних архівах, з поганеньким освітленням, з дуже непродуктивним графіком роботи і видачі справ, з платним обмеженням фотокопіювання та іншими невигодами для праці дослідника – тільки той може собі уявити, яку настирливість, завзяття треба було мати пані Галик для такої подвижницької праці. Воістину сила генетичної пам'яті предків давала їй енергію до роботи.

Авторка назвала свою працю документальним свідченням Лемківської трагедії середини XX століття, живою пам'яттю тих зловісних подій. Книга є застереженням усьому світові щодо подібних злочинів проти людства і людяності. Крім того, безумовно, вона послужить своєрідним довідником для депортованих лемків та їх нащадків, розсіяних по всій планеті. При відшукуванні своїх загублених родин «Книга пам'яті Лемківщини

1944-1946» може стати обвинувальним достовірним доказовим документом для лемківських організацій України та світу на майбутньому осуді тяжкого злочину. Ця документальна книга-реквієм буде корисним для краєзнавців, дослідників, науковців, істориків та може бути підручною для кожного лемкознавця як доступне джерело того, що ховають архіви.

Праця Я. Галик має велике історіографічне значення. Як сказав Андрій Хомик, голова Фундації досліджень Лемківщини в США, п. Ярослава «несе дослідникам та широкому загалу те, що дотепер покривалось архівним пилом. Вона додає обличчя до паспорту депортованого народу, виданого історією. Вона називає поіменно всіх тих, хто донині був лише порядковим номером – піщинкою з близько 200000 депортованих в УРСР лемків. Вона називає поіменно дітей зеленої гористої Лемківщини – дотепер безликих, котрих зі скромним скарбом заганяли до товарних вагонів, щоб викинути десь серед глухих степів Дикого Поля» [1, с. 6]. І віднині усі вони – не просто лемки, українці, депортовані, переселенці, відтепер вони – конкретні люди, з датами та місцем народження, з переліченою поіменно родиною та місцем переселення. «Книга пам'яті Лемківщини» увіковічнює імена жертв насильницької депортації лемків-українців заради збереження пам'яті для нащадків про страшну трагедію нашої Лемківщини та постраждалих предків, що стало тяжким зламом для найстражденнішої галузки українського етносу, століттями гнобленої панівним сусідом.

У творчому доробку Ярослави Галик є ще інші книги, які заслуговують на увагу, зокрема «Лемківщина – край наших предків» (Івано-Франківськ, 2009), «Маленька українка у великому Парижі» (Івано-Франківськ, 2012), «Світло очей моїх» (Івано-Франківськ, 2013).

Як кажуть, сам Господь велів п. Ярославі Галик посвятити себе для пошани предків. Ще до названої праці вона з уст своєї мами відчула потребу писати про рідний край. Її першою книгою була «Лемківщина – край наших предків». У ній авторка на основі історичних матеріалів просто і цікаво змалювала історію, культуру, побут українців чарівного краю Низького Бескиду, трагедію депортації його споконвічних жителів із рідної землі в 1944-1947 роках. Авторка за розповідями своєї матері та односельців описала подальше життя депортованих лемків в Україні та світі. Це вона показала на прикладі однієї лемківської родини. Та й на власному прикладі вона, як ніхто інший збагнула, що значить чужина для людини, бо шість років заробляла шматок хліба у далекому Парижі. Її повість «Маленька українка у великому Парижі» – це розповідь-сповідь про долю заробітчан, емігрантів нової хвилі – трудових мігрантів, нелегалів зі «сходу»,

як називають українців, розсіяних по всій планеті в пошуках праці та кращої долі.

«Що чекає земляків у нових світах? Чим живуть вони і як дають собі ради? І чи зривають на золотих вербах гроші? – такі питання хвилюють авторку. – Париж – мрія кожного. Але потрапити в це величезне, незнайоме місто європейського світу, вижити і не втратити себе – справді непросто..» [3]. Повість може послужити також своєрідним путівником для читача по Парижу та Франції, бо динамічний характер праці героїні (лікар-масажист) був пов'язаний з різними куточками міста і країни.

Ярослава Галик також авторка збірки новел й оповідань «Світло очей моїх». Вболівання за долю і гідність людини, моральні імперативи – основний зміст її художніх образків. Як і в літописі трагічної долі тисяч краян, чутне биття вразливого серця авторки. Як справедливо зауважив рецензент повісті Ярослави Галик «Маленька українка у великому Парижі», – «це прикметна поява саме тої народної літератури, яка народжується самим життям...[7, с. 570]. Воістину справжнє мистецтво твориться з великої любові і великого болю, навіть без літературного чи філологічного вишколу, живиться правдивою щирістю і безпосередністю людських почуттів»[7, с. 570].

Список використаної літератури:

Галик Я. Книга пам'яті Лемківщини 1944-1946. Том. 1. – Львів: Тріада Плюс, 2015. – 675 с.

Галик Я. Лемківщина – край наших предків. – Івано-Франківськ: «Місто НВ», 2009. – 189 с.

Галик Я. Маленька українка у великому Парижі. – Івано-Франківськ: Симфонія форте, 2012. – 196 с.

Лемківщина: історико-етнографічне дослідження: у 2-ох т. – Т.1.: Матеріальна культура. – Львів: Інститут народознавства НАН України, 1999. – 359 с.

Красовський І. Енциклопедичний словник Лемківщини /І. Красовський, І. Челак. – Львів: «Астролябія», 2013. – 752 с.

Саварин Т.В. Лемківські весільні обрядові пісні в міжетнічному контексті: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук: спец. 10.01.07 «Фольклористика» / Т. В. Саварин; ЛНУ ім. Івана Франка. – Львів, 2003. – 27 с.

Чорнописький М. Роздуми над прочитаним //Народознавчі зошити. –2013. – № 3. – С. 565-571.

м. Тернопіль, Україна

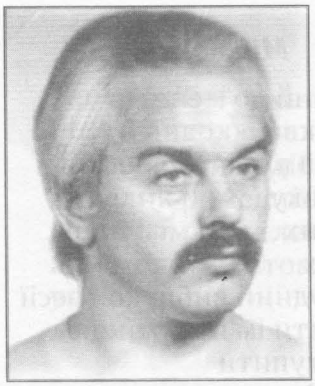

Володислав Грабан,
поет, член Спілки
письменників Лемківщини

НА БІЛИХ ВЕРХАХ ЛЕМКІВЩИНИ

***

Поїду до гробу мого няня
метр на два
таблиця хрест і квіти
а іншим буде здаватись
що маємо разом всього
забагато

***

Так тяжко їм було
але мусіли відлетіти
після задушного літа
і ми відлетіли
і не повернулись
хоча ми й не птахи

***

А птахи так файно співали
саме отого літа задушного
снопи жита і вівса
зазолотились
як кучері Кичер
Дідо з косою
згортав у покоси все що росло
для життя ще було так багато часу
бо до осені було так ще далеко
аж у рядах картоплі заясніли
білі кості убитих

КАРТИНИ ДАЛЕКОЇ ДОРОГИ

Заметіль осіннього листя
обступила мене
з усіх боків узявши у полон
та так що ані нічого не видно
навіть голови у паморозі
не видно Лемків
живих ані тих що пішли

***

Коли сідали до вагонів
то все вони важили на терезах
аби боронь Боже понад норму
не взяли з собою свого
у далеку дорогу буття
а ікони і книжки
так як порох здуто
із вишиваних рушників
і зосталось лишень
повертати лем сльози

Мій бог

він подібний до мене
немає церкви
вигнаний з власного неба
шукає сховку
серед чужих
серед своїх
мав би трудний вибір конфесії
щоби носити ім'я Українця
мусить вступити
у ряди УПА

НА БІЛИХ ВЕРХАХ ЛЕМКІВЩИНИ

На білих верхах Лемківщини
Де пізний вечір снігом спав
Маленьке світло старовинне
Морозний вітер в гори гнав

Золота чаша місяченька
Снує тихенько вовчий слід
Дукатом простеляє стежку
Вигнанців мрії – лемків світ

Село в долині загубилось
Там похилився дужий хрест
Нікого вже не залишилось
Лиш бродить тінню діда честь

Зірки по стежках саду ходять
Так наче б сорок з лишком літ
В річках лозини твар холодять
Там лободи печальний цвіт

Коли ж вернеш в терени рідні
Де марять в тузі ріки зір
Дихне на тебе світ прадідів
Крилом поманить обрис гір

Знайдеш свічник старовини
Піднімеш як дідівську честь
На білих верхах Лемківщини
До сонця понесеш свій хрест

ЛЕМКО

Не піднесе голови
як кожний лемко
у землю буде глядіти
усміхнеться
наче б до себе
і піде розколисаним кроком
посеред ланів ячменю й вівса
і там знайде будяк
колючою долонею
погладить діток по голові
а на світанку знову обійде поле
щоби відкрито поглянути
у твар сонцю

Проза

Іван Яцканин,
прозаїк, член Спілки українських письменників Словаччини

РОДИННЕ СВЯТО

– Слухай, Петре, якщо поїдеш у село, то, насамперед, подзвони мені, обов'язково подзвони. Ти чуєш, чи, може, задрімав біля трубки? Петре, захопиш для моєї мами по мішку пшениці й картоплі. Як привезеш, то не лишай біля воріт, а винеси аж на бережок. Тяжко, кажеш, мішок легше винести, як... Потім розповім. Винеси аж на бережок, бо мама рідко дивляться на дорогу, скоріше на бережок, з-поза якого сонце сходить. Мушу тобі так довго пояснювати? Ти ж знаєш, де там груша росте, зараз вона, певно, уся в цвіту. Так, так, мама лем там дивляться, на дорогу менше, бо нікого не чекають. Петре, зроби для друга.

У трубці було тихо, ніхто не сказав, що все буде гаразд, але, правда, ніхто й не заперечував. Павло Шпотак знав, що на Петра можна покластись, бо ж той був із сусіднього села, але його мати була з того самого, що й Павло, та ще якісь далекі родичі. Розказуєш комусь про родинні зв'язки, а він зразу думає, що заради якоїсь вигоди морочиш йому голову. Декотрі це робили ще й тому, бо чужими руками добре жар загрібати. Хай гребуть, бо самі, як то кажуть, печену картоплю повибирали. У них цього, слава Богу, не було, і не тільки тому, що Павло – поважна персона, скільки людей би з ним хотіло познайомитись, а Петру так легко... Але свої – то свої... Гм. Бодай би воно так було...

Павлові однолітки – хлопи, як снопи, як буки в лісі, а Павлові не везло: насамперед з дитинства хворів, вже у той час близькі й далекі на ньому хреста ставили, а він видужав. Виглядав мов конопляне бадилля на вітрі: гнеться, гнеться, а не ламається... Поки він видерся із хвороб, ровесники виросли, зміцніли. Доля тоді для інших молола, і якби не підставляв свій міх, той лишився б порожнім.

А зараз? І він старий, і ровесники не молодші. Все зрівнялось без їх відома і без їхнього зусилля. Може й добре, що воно так, бо не буде причини впадати у дивні емоції, переживати. Життя само вирішило – нічия. Із життям навряд чи можна поєдинок виграти. Павло це знав, йому такі викрутаси, як про долю, сенс, втрати не розказуй, він міг би сам лекції читати. Та ще й як довго! Але ніколи цього не робив та й іншим не радив, бо можна здуріти, якщо почнеш ятрити рани, встановлювати діагноз. Ліпше тим, які лиш махнули рукою і заглядали у завтрашній день. Тим і ліпше, і, напевне, легше.

Ну й вибрав професію! Один батько ніколи над ним не ламав палицю. Напевно десь у душі відчував, що й так можна, більш того, що так і треба... Здається, що не ти вирішуєш, а мить, яка приходить, але ти це аж пізніше починаєш тямити. Обманюють себе ті, які заявляють, що до такого висновку прийшли вже давно, що їм це приснилось ще у дитинстві. У дитинстві не такі сни сняться. І сон – тільки одна мить. Твій шлях тобі дано, ти викручуйся як хочеш, вигадуй, обманюй інших, але найбільше себе...

Артист. Хіба в селі він один? Ого, скільки їх тут! Але тільки в нього це професія. Загляньте у сільську корчму і побачите сцени, які рідко і в Національному театрі побачите. Від веселого настрою до плачу, змішаного з безвихіддю, – лише крок.

Так, так, мати нарікала, може, з нього священик вийшов. Серед сільських жінок напевно більшої слави б набула. А він таке вибрав. Як сама не раз казала, примушуй себе сміятись, коли тобі не до того, і плач, коли душа радується. Цікаво, звідки дійшла до такого узагальнення, якого важко добитись у його деяких набагато молодших колег. Чи життя таке? Чи і їй в житті довелось отак грати, вдавати? Та й справді, над плачучим ще й знущатись будуть. Знущатимуться, а як вже доволі їм буде, тоді залишать так, ніби казали: «Будь собі зі своїм болем, жалем, плачем».

Є в людині щось звіряче. Інакше не скажеш. Дедалі частіше спливає на думку один епізод з дитинства. Після кожного подібного напливу голову розколює одне й те саме: звідки в людині береться оте звіряче завзяття, хижа спрага – заподіяти комусь біль, бачити його горе? Під Дроздовом розчахнуті блискавкою буки стоять обіч польової дороги. По другий бік спинається ожина, а там уже тільки поле та й поле. Корівки розбрелись по Панському Куті, пастухам вже пора додому, а вони зайняті прочитуванням написів на буках, які заростають мохом і важко розібрати, де яка буква. Аж зразу у короні високого дерева щось завищить, пищить, чути, як скаче з гілляки на гілляку і весь час злякано верещить. Найменший, але найсміливіший, загляне туди – куниця. Чи вона хвора, або чогось настільки злякалась, що не може себе опанувати – спускається вниз по стовбурі і гайда у буковий молодняк. Пастушки заворожені тим

Поезія

Христина Полубічко,
поетеса, член Спілки письменників Лемківщини

МОЯ БАБУНЯ ЛЕМКИНЯ

Присвячую бабусі Євдокії

Моя бабуся лемкиня
Вибілює на сонці полотно
Вичавлює з льону запашну олію
Збирає білі гриби завбільшки з тарелю
Співає тужно «Моя ти Дальова»
Засинає і бачить кольорові лемківські сни.
Веде тиху розмову з Богом
У райських садах Лемківщини.

1000 СЛІВ

1000 слів в моїх устах стануть
спогадом, спомином,
скалкою гострою
віршами ніжними, прозою
болем колючим, або погрозою
1000 слів тобі ще не встигла
сказати...

ГРАФІКА

Чорна зимова графіка
покраяла білосніжний світ
Так ніяково, так терпко
Смак терну на устах
твій холодний привіт
І душа промерзла до кісток
Хоче відігрітися у долонях
Криза мрій пульсує у скронях

ШЛЯХ

стань шляхом
толочи траву
говори з вітром
підіймайся з хмарами
живи серцем
будь собою
пізнай життя
стань шляхом

ХОЧЕШ

Він хотів вічного кохання
А вона хотіла бути його жінкою
Він хотів вічного кохання
А вона хотіла прокидатися в його обіймах
Він хотів вічного кохання
А вона хотіла аби кликав її своєю
Він хотів вічного кохання
А воно жило в її зіницях та долонях
Він хотів вічного кохання
Але втратив його назавше...

САД

Ти мій сад ілюзій та розмов
В якому я так довго блукала
Я шукала тебе, я шукала любов
Та себе лиш втрачала

Так багато тебе і порожніх змов
Твої слова я під подушку збирала
Ти мій сад ілюзій та розмов
В якому так довго я блукала

З моїх ілюзій я вірші зіткала
Скалка у серці – піснею стала
Слова-вишні з душі обірвала
Заблукала знов заблукала...
Ти мій сад ілюзій та розмов

ДЕРЕВОМРІЙ

Я посадила дерево мрій
В твоєму спорожнілому саду
Серця мого бентежний крадій
Більше не прийду

До крові кусатиму вуста
Та не покличу більше
Втікатиму від тебе
Потягом, морем, віршем

Більше не цвіте дерево мрій
В твоєму спорожнілому саду
Відішлю тобі в конверті,
Його сухолист.

Проза

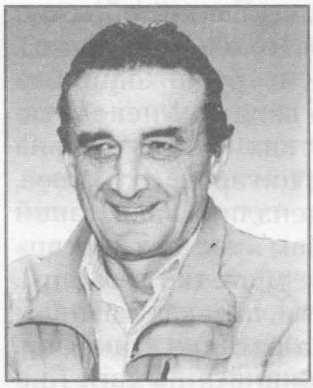

Ярослав Орос,
поет і прозаїк,
член Національної спілки
письменників України

НИКИФОР

Його буцають, копають, як м'яч. «Лопта, лопта – круглий м'яч. Колобок. Я від баби втік, і від діда втік, і від...». Неквапом простує тихим узбіччям, раз по раз кине оком на безкраї поля й віддалені на обрії то тут, то там села, містечка та великі міста. Де людно – канючить, просить милостиню. Та не за так, як ведеться, жебрачить, а навзаєм віддячує, дарує тим, хто зглянувся, намальований власноруч образок. Учетверте долає сей шлях пішки. Не злічити тих кроків. Сімсот кілометрів. Од Щецина до Криниці. Про ті «сімсот кілометрів» почув, коли років два тому його вперше запроторили до поліційного відділку за те, що самовільно покинув, утік з помор'я. Тоді, років два тому, поляки насильно переселили лемків з Карпат на берег Балтійського моря, під самісіньку Німеччину. Никифор учетверте простує знайомим шляхом, незважаючи на те, шо доведеться знову вислуховувати: і погрози, і цькування, і зазнавати всіляких принижень у любій йому Криниці. Неквапом іде.

Опецьок, як гриб, у пожмаканій несвіжої масті крисані. Так само – пожмакані несвіжої масті піджак, ногавиці. Давно немита сорочка, засалена, в плямах краватка, шкарбани несусвітні. Й сам він якийсь незугарний. Не такий, як усі. Глухуватий. Майже не чує, можна сказати – глухонімий: з вадою в роті. «Вовча паща». Над силу вичавлює слово по слову. П'ятдесятитрьохрічний. На вигляд, а мо' й насправді, пришелепуватий. Давно неголений, над верхньою губою вирізняється смужкою щетина, клаптик волосся. Коли малює, а малює повсякчас, натягає туго склеєні липкою стьожкою окуляри на переніссі, що абияк тримаються м'ясистого носу. Лишень сів перепочити, а пензлик уже невпинно працює... Прискіпливо виводить кожен мазок. Лінії. Обрис. Відтінки... «Наче

– нічого». Побіжно кинув оком на щойно завершений образок: оцінив. Енний за ліком малюнок. Хтозна який. Ніколи їх не лічив...

Знову – в дорозі. Нерозлучна валіза в руці. Скринька художника. Під пахвою – тека, у теці: густо складені невеличкі картини, намальовані зазвичай на обгортках викинутих на смітник зошитів і картонних коробках з-під цигарок. Як малює, має звичку слинити наквацяний фарбою пензлик. Узяв такий навик з дитинства. «Никифор – упертий. Пам'ятає дитинство» – спало на гадку. Затято іде. Манить до себе містечко в підгір'ї. «Відтоді, як я народився, має про що говорити, плескати язиком курортна Криниця» – зіронізував меткий на вигадки Никифор. На ходу перебирає в уяві до ріски, як він появився на світ. Про те знають усі у Криниці. Хмикнув уїдливо до надвечірнього сходу. Сонце на заході, мов німб, осяває у тім'я. Попереду – тінь, завбільшки Никифора, прошкує розмазаним привидом. «Тінь знає більше за всіх» – пасе очима свій силует. Імітує, облесливо з тінню гуторить. «Тінь знає більше за всіх».

П'ятдесят два роки тому приїхав з Кракова до Криниці «на води» імпозантний, трохи насуплений довготелесий бородань з немалим рівним носом, великими очима та відкритим широким чолом. Сорокап'ятирічний Олександр Геримський. Небезталанний художник, який закінчив кілька студій, одну навіть з золотою медаллю. Поляк. Мешкав переважно в Італії. На два роки затримався в Кракові, з надією отримати професорську кафедру в тамтешній Школі образотворчих мистецтв, що перегодом отримає статус Академії образотворчих мистецтв імені Яна Матейки. «Матейко, Матейко... – досадно мотнув головою Никифор. – Матейком мене прозивали, коли я тільки-тільки заходився був малювати». Та мова наразі про пана Геримського. Художника-реаліста, який захопився новоявленим імпресіонізмом і нелегко йому дається тепер поєднувати, злучити, покласти на полотно правильно колір і світло. В стані невдоволення та очікування й приїхав він «на води» розвіятися від курного й гамірного Кракова. «Никифор знає свого батька» – «Так... Звісно» – відповідає навзаєм силует. – «А моя мама – Євдоха, Аниха. Хоч, я ні разу не чув, аби хтось, хоч би раз, звернувся до неї по імені. Тільки з презирством: Євдохо, Анихо». Мовчить на те і силует.

Глухоніма Євдокія Дровняк зі сусіднього з Криницею села Поворозник жила сама, бідно. Перебивалася випадковими заробітками. На неї мало хто зважав. Наймали її, хіба що, на день-два прибрати в готелі. Зазвичай мила підлоги в довколишніх пансіонатах. Тоді, на віллі «Три троянди», й зглянувся на вправну Євдоху, коли прибирала, розніжений «на водах» художник. Улесливо підійшов, нахилився, обійняв пругкий стан. Вона – не пручалася. В пориві – зняли шуру-бурю. Випорснули пал. Й умах

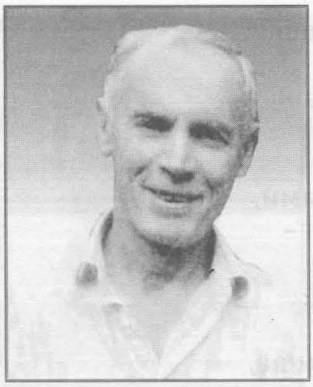

Осанна Лемківщини

Станіслав Шевченко,
поет, член Національної спілки письменників України

Лемківські спогади збирати...

НА ЛЕМКІВЩИНІ

На пагорбах – дерев зелені й жовті шати.
Із димарів пливуть легесенькі дими.
Я хочу давні лемківські спогади збирати,
Як золото визбирує осінь до зими.

Я підніму листок і по його прожилках
Читатиму пройдешнє і все, що не збулось.
І хрусне десь раптово суха соснова гілка,
Мов хтось курок натисне – поранивши когось...

За давнім містом лемків із назвою Криниця
На полонині пустка – лиш залишки садів.
І, наче пісня, – дівчина лемківська присниться,
Що вік свій доживає серед печальних вдів.

НА ЗЕМЛІ ЛЕМКІВ У ПОЛЬЩІ

«...Моїм дідом був хлоп з Верховини...
Ішов босим до нас у місто Стрий, ніс у руках чоботи, які взував у передмісті...»
(З листа польського поета Єжи Гарасимовича)

Напруга, на вістрі блискавки,
Ось-ось ударить у землю!
Ішли ми, дощем политими,
До лемківського музею...

Дворів пустельні видовища
Вночі не давали спати.
Нема вже й Гарасимовича –
О, як він любив Карпати!

Ввижалась долина з вівцями,
А лемки – десь у вигнанні –
Ріднилися з українцями,
Бо в пісні теж незвичайні...

Під кленом не стало сховища,
Періщив дощ без упину.
Згадав я Гарасимовича,
І рідну нам Верховину.

м. Київ, Україна

Літературні розвідки

Тадей Карабович,
літературознавець, професор
Люблінського університету
ім. М. Склодовської-Кюрі,
член НСПУ

АПОКРИФІЧНІ СВІТИ В ПОЕЗІЇ ВОЛОДИМИРА БАРНИ

Збірка поета Володимира Барни «Апокрифи неба» (Тернопіль 2002), складається з трьох частин: «Подих всесвіту», «Подих землі», «Подих життя», а у підзаголовку автор додав два слова через риску, що це: «вірші–казання».

Поет, отже, читачеві пропонує новий жанр, про що, до речі, пише у вступі літературний критик Віктор Баранов.

Справжній поетичний хист Володимир Барна почерпається з досвіду предків, яких доля зв'язала з Товстим біля Заліщиків на Тернопіллі, а які примандрували сюди з Лемківщини, та мусіли, як переселенці покинути рідну землю у 1944 р. Літературний родовід «віршів–казань» автор вибудовує на прикладі з минувщини, з церковних проповідей, та барочної літератури, яка жевріла в духовній культурі лемків, ще до війни, і передавалася як народний апокрифічний дискурс.

З давнини зачерпнутий зміст до творів, інтуїтивно, а деколи підсвідомо починає функціонувати в творчості Володимира Барни як самостійний жанр, самобутній і зовсім новий на тлі української літератури.

Отже, запитання «Що ми знаємо про поезію?», яке ставить Віктор Баранов, відкриваючи збірку «Апокрифи неба», не конче матиме відповідь, бо в літературі відповіді приходять запізненими, або їх можуть ставити в контексті поетичної палітри упродовж, скажімо, усього століття.

Невже Володимир Барна «Апокрифами неба» намагається вести оригінальну нову поезію, яка дасть печать на нашу літературу, а поетичне осоння зацвіте новим жанром віднайденим для кращого зрозуміння поезії.

Безперечно так, адже творчий силует Володимира Барни, голови Спілки письменників Лемківщини, помітно вписується в сучасну

літературу, а переклади польською, білоруською, італійською, англійською, іспанською чи російською мовами засвідчують зацікавлення у поетичних словах цього талановитого автора.

Свідомість слова Володимира Барни закріплена у авторських поетичних збірках «В долонях всесвіту» (1991), «Бескиди» (1992), «Пейзажі душі» (1994), «Моє Опілля» (1997), «Роса на списах трав» (1998, двомовна: переклади польською мовою Владислав Грабан), «Сльоза в зіницях неба» (2002), «Янгол слова» (2002), «Храм вічності душі» (2008), «У саду творця», «Мелодії срібної ночі».

Цей доробок вагомий та політний, і він дає світло на «Апокрифи неба», збірку, яка має поетично-філософське підгрунття у літературному доробку автора. В річищі поезії Володимир Барна виступив як зріла людина, і, мабуть, ця риса літературного дискурсу лишилася до сьогодні. Його апокрифи це черговий голос вагомого слова, з його метафорично новаторським початком. Центром цієї новизни тематичне полотно-вболівання за долю власного народу, щемкі почування людини до кохання і захист землі від поступової надмірної цивілізації.

Можна сказати, це тріада теж виділених у три частини: «Подих всесвіту», як – спроба відчитати хронос існування, «Подих землі» – болісне інтуїтивне ліричне «я» на фоні апокаліпсису, що діється з дня у день на планеті, і «Подих життя» – відвічне онтологічне відродження людини в акті кохання і смерті. В акті кохання – для життя на землі, в акті смерті – для існування у вічності. І, без сумніву, ця дорога апокрифічна, бо створює її людина кожної миті, кожною своєю клітиною: «тривожно та неспокійно» – як каже поет у вірші «Ніч» (ст. 15)

В мені можуть зародитися слова,
(...)
Нічого наокіл не видно і не чутно
(...)
Мені б також піти у ніч без свіч
І заблукати, загубитися і впасти
І руки всеволаючи тягти в благанні,
Шукаючи лише єдиних теплих рук,
З якими вже б ніколи не прощатись.
Печально й тихо між нічних розлук.

Цей образ поета підсилює надія зустріти світло «майбуття», а згодом любов до другої людини, коханої та з «поглядом надії» – у творче кредо Володимира Барни у віршованих монотипічних образах, які нагадують багатосюжетні ікони.

Завчасно я пішов у світ далекий,
Спізнавши враз глибоку суть життя,
А відтак (...)

Мистецькі обрії

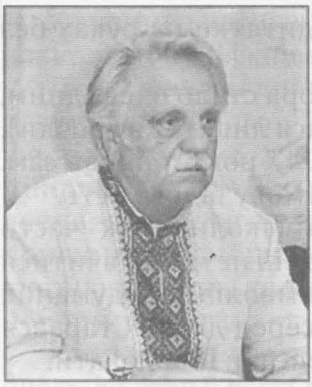

Микола Горбаль,
письменник-політв'язень,
член Міжнародного ПЕН-клубу

БОГДАН – МІЙ БРАТ

«Блаженні убогі духом – їхнім бо буде Царство Небесне»
(З Нагірної проповіді Христа, Євангеліє від Луки)

Він ніколи не напише про себе.

За нашими земними мірками – він неграмотний.

За нашими земними мірками – він ненормальний.

Але щодалі збігає час, то щораз більше впевнююся: все, що він писав у кольорі з дня в день, впродовж десятків років, несе у собі якусь ще незбагненну істину. З роками це відчуття лиш посилюється, не дає мені спокою, будить серед ночі, нагадує серед дня. Замовчування видається мені гріховним. Щось змушує представити його світові. Бо хто, як не я?

Богдан старший від мене – народився 13 червня 1937 року.

Він був у батьків четвертим. Первенець Дмитрик помер немовлям.

Потім були сестрички Маруся та Оленка. Отож батьки втішилися появі сина, назвали Богданом. Тішилися і старші сестрички.

Якось сестра Марійка згадала: «Воно маленьке було таке гарне, як ангелятко».

У шестимісячному віці Богданко захворів. Матуся кинулася по місцевих знахарях та лікарях (батько на ту пору був на заробітках). Хтось нарадив поставити п'явки (які то лікарі в той час у далеких карпатських селах Лемківщини).

Потім мама все життя вважатиме, що причиною Богданової недуги є «оті п'явки, що випили дитині кров».

Півроку мама і вдень і вночі носитиме дитятко на руках без ознак життя. Душа не покидала тільце.

Дитятко вижило. Але вже через рік-півтора стало очевидним, що розвиток сповільнився (зубки прорізалися лише у два рочки).

Ріс разом зі мною. Але у перший клас 1947 року я пішов сам. Окрім дефекту мови у Богдана вбачали розумову відсталість.

Він страшенно хотів йти зі мною до школи. Я ж часто соромився ним, його недугою. Зрозуміло, що він не міг би вчитися на рівні з усіма, бо за життя не осягнув символів, придуманих для себе людьми. Але Богданко хотів бути серед дітей. Старався наслідувати мене, вдаючи, що читає, хотів писати і малювати.

Врешті, щоб не чіпав моїх зошитів, батько, купуючи зошити мені, купував і йому. Щось собі там «писав», малював.

Пригадую, що святий Миколай у подарунок приносив мені і Богданові однакові кольорові олівці та альбоми для малювання.

Це дитя могло днями сидіти під хатою на сонечку, а взимку на печі і малювати, малювати. Ніхто тим малюнкам не надавав значення – дивацтво ненормальної дитини. Це переросло у щоденні заняття. Тисячі малюнків, якими потім розпалювали піч, користувалися у побуті та які Богдан так неохоче віддавав, так вперто оберігав. Але кому воно треба...

Вперше закарбувався у пам'яті якийсь неземний символізм його малюнків, коли я уже був студентом. Розказувала сестра Марія, що якось мама, беручи у Богдана малюнки, покликала батька: «Андрію, подивись-но, що ця дитина тут намалювала...». Батько, розглянувши малюнок, сказав, що це насторожуючий знак. Не знаю, що там було намальовано. Ця дивна пересторога, може б і забулася, якби через два місяці батька не стало у живих.

Батько умирав дома. Його привезли з лікарні у передчутті кончини.

Богдан сидів на ліжку біля батька. У хаті були ще сестри, мама, сусід. Тато з якоюсь невимовною тугою в очах, уже безмовний гладив Богданові руку. (Тато часто бідкався: «Хто захистить цього безпомічного каліку, коли мене не стане?»). Раптом Богдан розридався ридьма, почав цілувати батькові руки. Всі ми були у печалі, але хто сподівався такого чуттєвого вибуху від Богдана? Через якусь хвилю батька не стало. Цей випадок змусив мене дивитися на брата по-інакшому. За багато речей мені було ніяково перед цією чутливою натурою.

Зауважив, що у Богдана особливі стосунки з природою. Його абсолютно не боялися тварини. Коли сидів на призьбі під хатою і малював, то кури скакали йому на плечі, качки топталися по його ногах. Відганяв їх, махаючи руками «Киш!», але вони робили те ж саме. Така ж люб'язна прив'язаність до нього кози, кішки, собаки.

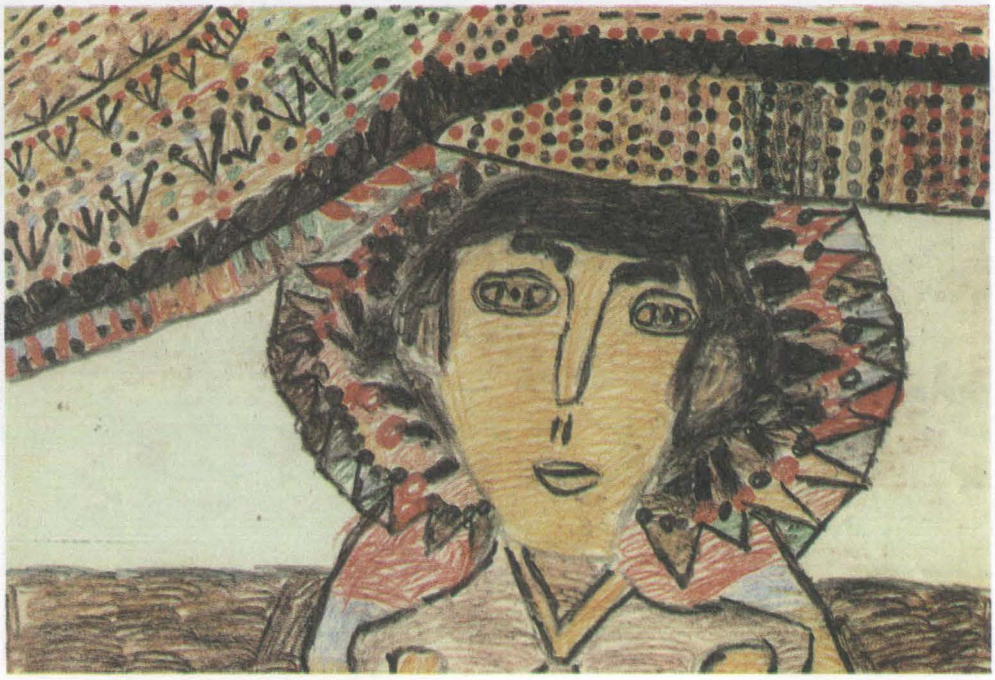

Портрет жінки

Люди і звірі

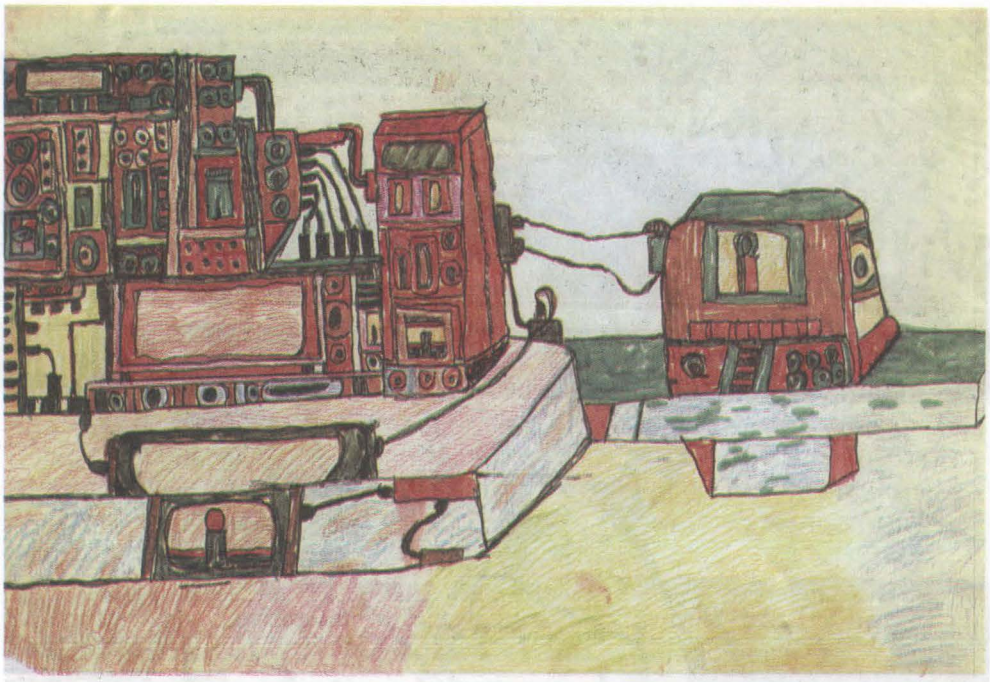

Цивілізація

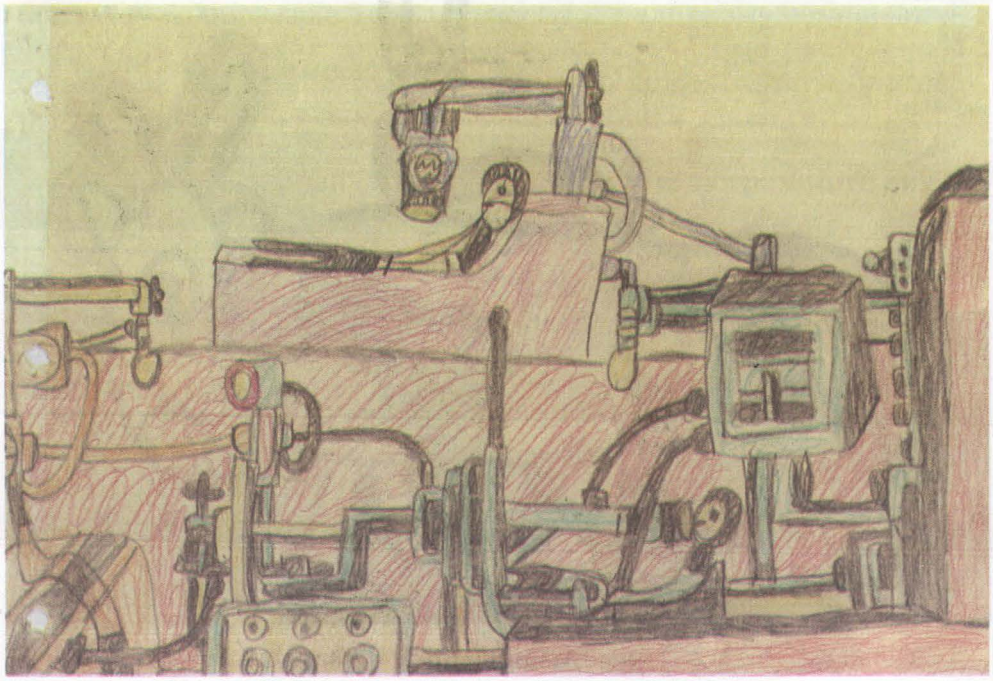

Місто і люди

Місто і звірі

Салюти

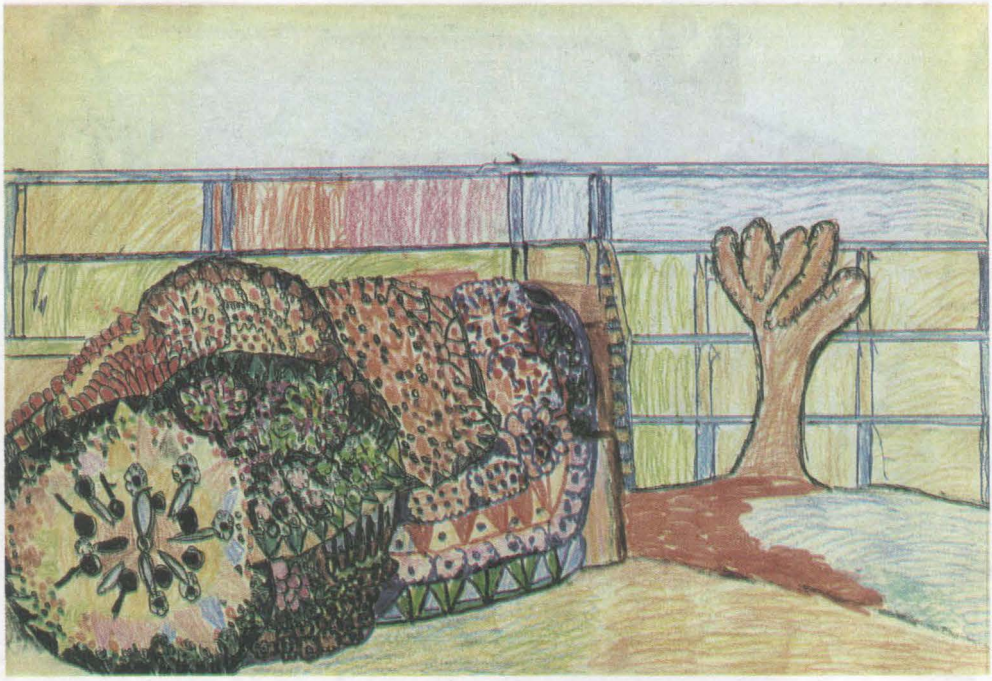

Квіти

народний депутат України Лесь Танюк – «Блаженний олівець...» (газета «Час»);

поетеса Раїса Лиша – «Світ у позачассі й позамежжі» (газета «День»).

Весною 1997 року експозиція малюнків Б. Горбаля виставлена у музеї Івана Гончара.

Публікації з цього приводу:

Олег Лишега – «Літопис дикої пташки», журнал «Український світ» (з кольоровими репродукціями малюнків.)

Юрій Іванов – «Луч света в больной душе», газета «Зеркало недели».

5 жовтня 1997 року – виставка малюнків «Дивний світ Богдана Горбаля» (з колекції Надії Світличної) у галереї «Маяма», Нью-Йорк.

Відгуки:

Газета «Свобода» (США).

Левко Хмельковський – «Богданові знаки», журнал «Лемківщина» (США).

Журнал «Віра» (США),

10 жовтня 1997 року, галерея «Маяма», Нью-Йорк - Вечір «Поезія в слові, в пісні й у малюнку», присвячений творчості братів Миколи і Богдана Горбалів.

Жовтень 1997 року виставлено експозицію малюнків у Києво-Могилянській академії.

(Одинадцять малюнків Б. Горбаля з цієї виставки увійшли в каталог «Територія душі»)

Червень 1998 року персональна виставка в приміщенні Асоціації психіатрів України

Публікації у пресі:

Елла Давиденко – «Богом даное Богдану», газета «Независимость». Олександра

Денисова – «Когда умственно отсталый Богдан Горбаль рисует на улице, к нему слетаются птицы» , газета «Факты».

5–15 грудня 1998 року – виставка двадцяти Богданових малюнків у Київській міській галереї мистецтв «Лавра» у програмі Українсько-Американського Бюро захисту прав людини.

Публікація у журналі «Українська культура» за січень місяць 1999 р. – «Феномен Богдана Горбаля»

4–7 червня 1999 року біля сотні малюнків Б. Горбаля виставлено на Четвертому міжнародному Арт-фестивалі, (Український дім, Київ). Ця подія чомусь не привернула належної увагу преси, окрім невеличкої замітки у газеті «Вечерние вести» під саркастичним заголовком «Арт-фестиваль – выставка шпалер?», у якій, між іншим, відзначено: «Исключение составили разве что старые полотна постмодернистов... Меня поразили и рисунки Богдана Горбаля, человека не от мира сего, а посему абсолютно гениального».

«Богдан знімає маски і вивертає те, що ми так не хотіли знати про себе. Але він оголеним розумом, дитинно наївним олівцем не ображає нас – мудрих, чиновних, ситих. Він збиває нас докупи в натовп, шукає на вулицях дивовижних сіл і міст, а ми всередині цих фантастичних гуртів озираємося: а чи не дивиться, бува, на нас, таких, хтось збоку. Картини випромінюють добру віруючу силу, часом страшну. Але не треба боятися, бо випадає рідкісна мить істини».

Віра Баринова-Кулеба
художниця, професор
Національної академії мистецтв

«Богданові знаки – це спроба постійно говорити нам щось вкрай важливе, відкрите йому для передачі сучасникам. І те, що саме в Україну в наші часи прийшов такий мистець-пророк, свідчить про вибраність української долі. Чи ми збагнемо, чи зрозуміємо Богданові застереження і настанови? Немає відповіді на це запитання. Але те, що він змушує нас замислитися над пошуком шляху, збагачує наш внутрішній світ, – безсумнівне».

Левко Хмельковський
(ж. «Лемківщина», США, ч.4, 1997)

«Малюнки Богдана Горбаля подеколи створюють відчуття, чимось подібне до того, яке виникає під час споглядання давніх ікон. У цих малюнках-провістях, образах-метафорах – так само любов, і турбота, і пересторога. І за ними стоїть світ, що його душа осягає як святий у своїй першосуті».

Раїса Лиша («День», 1 лютого 1997 р.)

«Можливо, зашифрованої тут інформації буде цілком досить, щоб зрозуміти головне про нас і про наше століття? І по цих малюнках коли-небуть в далекому майбутньому зможуть пояснити іншим, більш радісним людям нашу сьогоднішню

Мистецькі пошуки

Олена Іщенко,
поетеса, член Національної спілки письменників України, НТШ

ГЕНІЙ ЛЕМКІВЩИНИ

Істинний геній не розщеплюється на атоми ані у «глухокороткозорих», ані у талановитих тлумаченнях. Він завжди поза суєтністю, як довершений надприродний моноліт, він – одкровення, народжене для діалогу одразу з усіма. Чи то з остраху перед можливою недосконалістю свого смаку, слуху чи зору, чи то з почуття відповідальності перед нащадками – ми пишаємося, возвеличуємо і систематизуємо епохи, течії, школи... загалом вже на відстані століть і, бажано, навздогін чийогось авторитетного, сміливого судження-першопроходця.

Важко, неймовірно важко писати про художника, про геніального художника, українського геніального художника, без таких звичних для критиків дороговказів – світогляд, художня школа, мистецькі традиції... На все про все залишається лише біографія, а, точніше, лише декілька її визначальних фактів і, власне, самі картини. Воістину неземні картини Богдана Горбаля.

Народився Богдан Горбаль 13 червня 1937 року, у селі Дубно. І прожив 61 рік з діагнозом «глибокий даун».

Погодьтеся, бувають випадки в житті, коли заздриш тій дитині, з відомої казки славетного Андерсена, що з огляду на свій малий нерозумний вік могла дозволити собі говорити правду. Мабуть саме зараз таки доцільно приміряти на себе цю ролю, щоб дозволити собі без будь-яких умовностей, а, відтак, обмежень, щиро говорити про непересічного, метафізичного, месійного українського художника Богдана Горбаля. За допомогою такого перевтілення я спробую довести, що мій «король» – куди глибший, ніж дозволяє нам бачити усталене соціальне око.

Скільки пам'ятає Богдана його молодший брат, Микола Горбаль, що свого часу опинився у колі тих, кого потім було названо дисидентами, був тричі засуджений і відбував покарання впродовж шістнадцяти років, – він постійно малював. *«Богдан увесь час малював, це захоплювало його повністю. А коли його з якоїсь причини відривали від того заняття, дуже страждав. Ще брат закарбувався мені у пам'яті у родинному саду. Мені, ще тоді малому, здавалося, що він розмовляє з деревами, зі свійськими тваринами та птахами. Останні у буквальному розумінні сідали Богдану на плечі. Потім, вже дорослим, коли приїздив додому, я завжди привозив Богдану папір для малювання й олівці, щоб хворому (як я звик думати) братові, була хоч якась розрада. І, звісно, ніколи не ставився до його «малюнків» всерйоз. Ніхто в родині тоді особливо на них не зважав. Більш того, в умовах тодішнього сільського побуту, мама, заклопотана багаторічною хворобою дитини проста жінка, Богданові «малюнки» не раз відправляла на розпал печі, тощо. А Богдан кожного такого разу дивився так, наче йому завдали фізичного болю.*

Хто такий мій брат і що він малює, я зрозумів набагато пізніше, вже далеко від рідного дому і від нього – у таборі, за статтею... Щойно я туди вперше потрапив, ніяк не міг позбутися думки, що все це я вже десь бачив, давно... На малюнках Богдана!..».

Погодьтеся, глибоко символічна, детальна картина трагізму й хиб тоталітарного режиму. Але ж Богдан Горбаль того всього не бачив, просто не міг бачити у реальному житті. Як він міг зобразити в'язнів табору і їх звичний побут, навіть підслухачів?.. Тільки єдиним шляхом, доступним лише істинним митцям, – за прямого посередництва й надиктовування Вищим Розумом.

При цьому Буття на картинах Богдана Горбаля має загальнолюдські масштаби, і аж ніяк не обмежується кордонами однієї тоталітарної країни. «Людина, Всесвіт, Цивілізація» – ось мета послання людству, закодованого у картинах цього художника.

Богдан Горбаль у своїх роботах часто повторює одні й ті ж символи. Повторює так, ніби має єдине надзавдання – обов'язково достукатися, докричатися, пояснити, розтлумачити найголовніші сенси й трагедії людського буття, до найменших нюансів, і, головне – вказати вихід.

У своїх картинах-криках, картинах-тлумаченнях, картинах-попередженнях, художник відкриває нам істинні закони нашого буття, головні його страхи й хвороби. Відкриває всю важкість, трагічність існування «натовпу», жахи й біль існування окремої людини у ньому, такої «маленької» з погляду часу і простору. Але обов'язково дає й надію, адже натовп на картинах художника існує з величезною амплітудою: від жевріння, животіння – до

Євген Яхван,
літератор

Я – ЛЕМКІВ СИН

Щось напало на мене таке, що з опівночі, десь години з 4-ї перестав спати. Чи то старість, чи то совість, що я в собі тримаю і на люди не випускаю. Думки, та не тільки думки, а цілі картини проскакують перед очима і так гірко стає, що ж я зробив для своєї Лемківщини?

А ще гірше, що ті, хто прийшов до лемківського корита, ще й тусають:

– А, що ти зробив?!

От – і думаю собі, що я зробив? Щоб зібрати свій народ лемківський, як на те заповідав дід Дмитро Яхван, а потім мій тато Петро Яхван. А як почав ходити по кабінетах, щоб чогось добитись для лемків, то тільки вигоди й шукає бюрократична погань, або здивовано витріщували сонні очі й питали:

– Лемки?! А хто це такі?

От такої. Багато хто й не знає, хто такі лемки. Що це за плем'я, де вони жили, звідки вони? І доводилось розказувати, що ти найзахідніший українець, де твоє коріння і могили твоїх пращурів, і що перша Західно-Українська Лемківська Народна Республіка зі столицею в місті Команча ще в 1918 році була в нас, лемків. Вона протрималась 90 днів і її втопили в крові поляки. А в 1944 році почалась страшна депортація лемків. Та за 10 хвилин хіба багато розкажеш. Та ще й коли перед тобою сидить бюрократ зі «заткнутими» вухами, який дорвався до крісла. Що зробили з українцями, аж страшно! Сліпі, глухі, «моя хата з краю», аби гроші, та мене не чіпали...

За що ж мій пра-пра-прадід віддав життя, відбиваючи татаро-монголів, які підійшли до Дуклінського перевалу, але так і не ступили на лемківську землю...

Буду писати такими картинами, які приходять на пам'ять .

Згадую 2004 рік, Майдан. Зима. Сиджу біля телевізора у своїй Тарасівці. Аж раптом – у Києві студенти вийшли на Майдан, а потім, увечері люд пішов. О Господи, та чого ж я сиджу тут у своїй Тарасівці?! Що я тут роблю?! Слава Богу! Прокинулись, довго терпіли!... А там же ж може і кров пролитись!... Затремтіло тіло, Господи, допоможи заспокоїтись і швидко зібратись! Головне взяти теплі речі, зібрати хлопців, добре, що є трохи грошей, на бензин хоч би вистачило до Києва. Удосвіта були всі готові. А під вечір – під Києвом. Нікого не пускають міліціянти, довелось умовляти, що ми ж свої, українці, та й зброї немає в нас. Ми завжди йшли за Україну, а тепер то й поготів, від такого життя при цьому режимі і голову не жаль покласти. Та не спішіть, хлопці, вистигніть трохи, ви гарячі, ще біди наробите!

Автобуси все прибували й прибували, з Тернополя, Львова, Збаража...

Молодий міліціянт хотів проколоти колеса, щоб і ми далі не поїхали, та я зрозумів, що він хоче зробити і швидко зреагували хлопці. Йому довелось нас пропустити. В'їхали в Київ. Три автобуси зупинились біля пам'ятника Грушевському. Нас було всього 120 чоловік. Пішли до будинку вчителя, там відігрілись. Потім спустились до наметового містечка на Майдані Незалежності. Черговий офіцер набирав добровольців.

Коли перевертався з боку на бік на тоненькому матраці на Київському вокзалі, думки не давали заснути.

Щоб добитись для депортованих лемків знижки на плату за газ, за електрику, довелось, ризикуючи свободою, поцупити у поляків закриті документи. І тепер кажуть, що я нічого не зробив. Аж прирівняли до учасників ВВВ. То може й не мало?... То чого ж серце ниє, чого не приходить сон. Ниють рани від чехословацьких подій, занесло було туди, ледве живий зостався. А душа все тужить, тужить... Перед смертю тато на вухо прошепотів:

– Синку, ти останній з нашого роду – лемківського роду графів Яхванів. Маєш у Польщі великі багатства, а тут ми були бідні, бачиш як ми гірко працюємо. Он мама за паличку в колгоспі, а я на тракторі, та й тут не дають працювати. Одержав новий трактор, поставив у дворі, а хтось насипав піску у бак з пальним. Скільки прийшлось возитися, щоб зняти його, промити, почистити. Та не пішов нікуди, не заявив, бо знав, що людям біда буде. А я ж п'ять мов знаю, окрім української та російської.

– Тату, тату, а де ж ти стільки мов вивчив? – питав я батька Петра.

– Та моя мама, твоя бабуня Анна, вчила змалечку, була дуже високоосвічена. Дітей вчили мовам, танцям, співу і малюванню.

– І ти все вмієш?

Фольклор та етнографія

Марія Бурдяк,
фольклорист, педагог

ЛЕМКІВСЬКИЙ ВЕЛИКДЕНЬ

Гори мої, гори Карпати,
Дорогши, як злоти дукати,
Дорогши од вшитких гор світа.
Цне ся мі за вами од літа.

Сидить лемко і банує за своїми горами, за Бескидами, які покинув не з власної волі. Лиха година немилосердно повелася із сотнями тисяч вихідців із північних Карпат. Розсіялися по усіх світах, розлетілися із рідного гнізда. Забрали нелюди рідну хату, потічок, а душу вирвати не змогли сталінські катюги. А душа, як та зранена птаха, квилить і плаче:

Гори мої, гори скалисти,
Аж попід небеса фалисти,
Своїми білими верхами
Помішани часто з хмарами.

Не вбили душу, не стерли із пам'яті ні рідних гір, ні рідних пісень, ні звичаїв. І хоч нині лемки переважно живуть у Тернопільській, Львівській, Івано-Франківській та Закарпатській областях, але стараються зберегти усі свої традиції, обряди, які побутували віками на предківській землі.

На Лемківщині Великдень був одним з найбільших свят. Чекали його довго, але й готувалися ретельно. Передував йому Великий піст. Що цікаво, що саме в цей період року лемки дбали про обновки в одязі. Так чомусь склалося, що на святий Великдень вся лемківська родина мала бути вбрана в обновки, особливо діти. Про це дбали батьки. Обов'язково усім дітям мама купувала панчішки, а собі – квітчасту з тороками шальову хустку, так звану «тебетівку», якою пов'язувала голову ззаду. Дочки старшого віку випрошували у батька грошей на такі ж обновки, щоб поповнити

придане на майбутнє. А у свята дівчата одягали «тебетівки» на голови і пов'язували їх собі попід шию назад.

У більшості сіл колишнього Сяніцького повіту, зокрема, в Кам'янці, Завадці, Барвінку та ін., під час Великого посту, юні лемкині шили для себе хустки з білого батисту або тонкої дими. По краях хусток витинали зубчики і обкидали їх кольоровими нитками, а в центрі і по краях вишивали розсипом дрібненькі квіти. Тут же шили з кольорового атласу на підкладці приталені горсети, звані у народі фацелики. На Горличчині, Новосандеччині, Кроснянщині модні були фацелики з бархату, але заквітчані «кляпками». Вишивали на них косиці блискучими бляшками, а також квіти з кольорового бісеру. Лемківські дівчата носили блузки легко розшиті на рукавах зверху і на манжетах, а також навкруг розрізу на пілочці. Молодиці і жінки старшого віку одягали білі оплічата, обрамлені коло шиї нерідко рукави саморобним мереживом. Святковий одяг жіноцтво і дівчата старалися щороку обновити і одягнути на Великодні свята.

У цей же час на долю старших дівчат, тобто дівок [як їх ще поважно в селі називали] припадала ще одна відповідальна справа – виготовлення паперових квітів для оздоблення іконостасу в церкві та прикрашення своїх хиж. Дівчата сходилися до однієї із хат, де колективно виготовляли букети штучних паперових квітів. Правда, були й села, де прикрасами служили витинанки. Скажімо, в селі Липна цим славилася Розалія Галечко, то майже по всій Горличчині можна було знайти витвори цього виду народного мистецтва. Майже всі лемкині були прекрасними майстринями-квітникарками.

А от із розписуванням яєць до Великодніх свят було значно складніше. Тут треба було мати неабиякий талант. Славилися цим лише деякі зі жінок. А дівчата і молодиці заздалегідь мусіли подбати про те, хто допоможе їм розписати яйця, бо ж які то свята без писанок та крашанок.

Через зиму зберігали жінки цибулиння спеціально для того, щоб пофарбувати крашанки. В залежності від кількості отримували різні й відтінки – від світло-цеглового до темно-каштанового. А для того, щоб був світлий натуральний візерунок – перед тим наносили на сире яйце гарячий віск, який потім здирали. Для пофарбування у темний колір використовували водяний розчин чорнильного олівця. Звичайно, широко використовували натуральні барвники: стебла зеленої озимини, жолуді, шишки вільхи і ялини, засушені квітки шафрану, листя берези, сік з ягід бузини, ожини чи столового буряка. Усе це використовували, в основному, для крашанок. Трохи складніше було з писанками, бо розписувати їх потрібно було мати талант. У селі таких жінок було небагато – дві-чотири. Правда, кожна господиня старалася це зробити сама разом із своїми доньками.

А досвіду їм було не позичати, адже це ремесло передавалося із покоління в покоління. Але якщо котрась із гонорних дівчат хотіла аби в неї були найкрасивіші писанки, то обов'язково просила тоді майстриню. За розпис однієї писанки треба тоді було віддати троє сирих яєць. Та яка радість і гордість розпирали дівчину, коли в її кошику на Великдень були щонайгарніші писанки у селі.

Та головні приготування до Великодня починалися зі Квітної неділі. На Лемківщині в той день святилося «багнітки», тобто гілочки дерев, які перев'язували новим, скрученим із льону, бичком. А так робили ще старі лемки для того, як самі розповідали, щоб газдівка так міцно трималася купи, як ті багнітки, що зв'язані бичком. Посвяченим багніткам лемки приписували велику силу. Давали їх їсти худобі, обкаджували ними хворих, підкладали під кути новобудов, а під час бурі палили в пецу, аби в такий спосіб вигнати з комина чорта, до якого завше стріп «перун», І вірили, що так вони охоронять свій дім від грому. Під час бурі деякі лемки виставляли багнітки у вікні, переслідуючи ту саму мету.

У Великім тижні давні лемки старалися посадити трошки компер або бандурок, тобто картоплю, і посіяти трошки зерна. Це робили зі старого повір'я: пізніше, вважали вони, в цілості вони будуть краще рости, гардше зародять.

У господинь особлива турбота була – пекти паску і бабку. Тому-то ставлення до цієї роботи було святинним. У Велику середу лемки несли до свого єгомосця «молитвати» борошно та яйця, з яких газдиня пізніше буде пекла ласку. Звичайно, трохи залишали і на плебанії. «Молигвати» означає посвячувати, бо вони вірили, що це допоможе їм спекти добру паску. Такий звичай, зокрема, був у селі Дальова. Коли газдиня починала пекти паски, то обов'язково залучала до роботи своїх дочок: «Ось, бачите, коли ще жили мої батьки, ми пекли ось такі великі паски, потім, як я видалася, то нам удвох не треба було такої великої, а тепер я знову печу таку паску, як була за моєї матері. Так, доню, будеш пекти паски і ти». Про це розповідає, до речі, у своїй праці історик Олексій Торонський «Русини-Лемки».

Паски пекли великі і різних розмірів. Найбільша із них мала рівнятися до колеса із воза. Якщо її не можна було витягнути із пеца готову, щоб не пошкодити, то іноді господареві доводилося розбирати передню або верхню частину цегляної печі, і так виймати її. Паски пекли у перші три дні останнього тижня посту.

У Великий четвер на «Страстях», одправляних в церквах після заходу сонця, пастухи зав'язували на мотузках або на бичах по кожній Євангелії (а було їх дванадцять) один бундзик, тобто вузлик. Для чого це робилося? А для того, що вірили, що такий бундзик має велику силу, особливо, коли влітку чи восени, якщо десь загубилася худоба, то він допоможе віднайти її. Такі

Документальні свідчення

Марія Завійська,
літератор, краєзнавець, педагог,
член Спілки письменників Лемківщини

ЛЕМКІВЩИНО, СВІТКУ ТИ НАШ..

Замість передмови

Я, Марія Федорівна Завійська (з дому Гранична), народилася у 1938 році в с. Завадка Риманівська, присілок Абрамів Сяніцького повіту Лемківщини. Після війни, коли нас депортували з рідних теренів, ми влітку 1945 року прибули в райцентр Товсте Тернопільської області. Поселились неподалік у селі Солоне. 1 вересня 1945 року я пішла у перший клас місцевої школи. Після закінчення семирічки вступила до Чортківського педагогічного училища, яке закінчила 1956 року. Опісля вступила до Чернівецького державного університету, який закінчила 1963 року.

Мій тато Граничний Федір, а мама Параскевія з с. Кам'янка, з родини Фрич (Солтиство). Грунт, на якому стояла наша хата, називався «границя».

Тато розказували, що тут проходила межа між Завадкою і Кам'янкою. У книжці Івана Красовського «Прізвища галицьких лемків у XVIII ст.» я прочитала, що прізвище «Граничний» утверджено за територіальною ознакою: зокрема місцевістю, із якої вийшов засновник роду, та за допомогою прикметникового суфіксальний.

Перший запис про одного зі засновників нашого роду знайдено в архівній книзі с.Завадка, що зберігається в м.Дукля (нині РП). Це був прапрадід Іван Граничний, 1816 р.н., а його дружина Анна Митренко. Їх син – мій прадід, Граничний Федір, 1840 р.н., жив у присілку Абрамів. 12 років служив у австрійській армії в Італії, м.Верона. Тато розказували, що тоді так брали до

армії: кого схопили – тримали вже довгі роки. Прабаба Юстина сама господарила з п'ятьма дітьми: 3 старші сини і менші 2 дочки. Синів звали Михайло (мій дід), Григорій і Семен. Семен був дуже непослушний хлопчисько. Прабаба казала до двох старших: «Ви тримайте, а я буду била». Дуже важко було прабабі вести господарство, адже діти були малі. Сусіди Велькаси робили їй дуже велику кривду. Так що вона священику сповідалася і плакала. Священик сказав: «Не плач, кобіто. Кривда карається до сьомого покоління». Як виросли хлопці (були високі, сильні, особливо Григорій) – стало легше. Сусіди вже боялися робити шкоду. Григорій казав: «Скінчилася їм границя».

Після служби прадід пішки прийшов з Італії на Лемківщину.

Здоров'я мав підірване, не міг вже так важко працювати, а тому і незабаром помер.

Найстарший син Граничний Михайло лишився на господарці. Це був мій дід. Розказувала мені старенька односельчанка з Абрамова, яка жила з нами в с.Солоне на Тернопільщині, що священик Жеплинський казав дідові так: «Михайле, буду помирати, а ваш голос буде мені у вухах звучати». Так гарно дідо співав. Він був грамотний, читав книжки. Мав рушницю і дуже любив полювання. Господарку вже провадив тато.

МОВА ЛЕМКІВ

У нашій мові зустрічається дуже багато слів з мов сусідніх народів: поляків, словаків, угорців, хорватів, німців, чехів та ін. Але мова наша слов'янська. І в ній багато слів зі старослов'янської мови.

Мені завжди подобалось слово «боїско», від слова «бити». Що ж тут б'ють? Боїско – це велика стодола під одним дахом з хатою. Хати будували довгі. Першою була хата, за нею – сіни з двома коморами: комора продуктова і комірка для одягу, взуття. В сінях гарні широкі сходи на стрих, називали драбина. За сінями йшла стайня, в якій було двоє дверей: одні – на двір, інші – невеличкі двері з сіней до стайні для зручності, щоб не завжди виходити на двір, коли господиня подоїла корови, або пізно ввечері треба подивитись до худоби. За стайнею йшло боїско, де «били» – снопи молотили. В боїско заїзджали коні з возом, снопи з воза викидали на стрих, поки їх будуть молотити. Підлогу робили з дощок дерев твердих порід, а щоб в щілини не залітало зерно, дідо з татом настругали довгих вузьких планочок і позабивали в щілини. Тоді тато ту підлогу гемблювали. В таких боїсках на Абрамові влаштовували під музику танці. Присілок мав 30 хат, була школа, де і сходились до читальні, а клубу не було. Найчастіше музика була в Челака Михайла. За боїском остання була возівня, де

зберігали колеса, сани. Це все було під одним накриттям. Надворі окремо була велика шопа, де складали сіно, зберігали вози. Окремо був склеплений льох, до якого до дверей під'їжджав віз, це було до горбка. Над льохом – комора, чи складське приміщення крите гонтами. Хата мала прибудовану довгу веранду – поміст, було в ній вікно і двері на ринок (на подвір'я).

Слов'янське слово «опліччя» – жіноча сорочка з домотканого, а рідше і з купованого полотна до церкви, дрібненько призбирана біля шиї та на рукавах, з вузькою вишивкою. Кабат – жіноча спідниця дрібненько призбирана тканина бововняна, темна, з дрібним візерунком – горошки, підківки. Запаска – фартух. Для молодої на весіллі кабат був білий, фартух теж білий з купованого гафтованого білого полотна. Наша жіноча хустинка – фацелик – з торічками. Очіпок називали чепец, на неділю був вишиваний, а на щодень – просто білий. На потилиці волосся закладали в дерев'яний кружок – називався хімля. Були куповані. А деяка жінка і скручувала з яблуневої гілки, обвивала полотном – і була саморобна хімля, економились гроші. Було слово «душка» – короткий жіночий атласний, на полотняній підкладці, горсеток, обшитий контрасною стрічкою (фіолетовий – зеленою, зелений – червоною), на поясі рівно підігнений, без зубчиків, він дійсно грів душу. І ще коралі, пацьорки, і стрічка на шиї під пацьорками.

Чоботи називалися скірні (від слова «скора» – шкіра). На будень ходили в керпцях, керпці – постоли з шкіри. Коли приходила весна, починалися весняні роботи, то казали – прийшла «яр» (а вимовляли м'яко – ярь). І від слова «яр» пішла назва ячменю – ярец, його сіяли навесні. Аґрус – опирні.

Гречка – татарка, а кукурудза – тендериця (мабуть з угорської), празник – кермеш (з угорської). Грубі гілки дерев називали конарі, а коли деревина пускала нову гілку – називали обнога.

Одного разу в розмові з мамою, коли ми говорили про тих місцевих посіпак, донощиків, що самі з колгоспу крадуть – що очі бачать, а доносять лише на Граничних. Кажу мамі: і то всі свої сільські українці. А мама сказали: «Дитино, які вони українці – татарська обнога».

Основна кількість слів була, як і в український мові, тільки часто інші наголоси, різні закінчення.

Хочу ще декількома словами згадати такі риси наших людей, як велика релігійність та працьовитість.

Розказувала мама. Одна родичка запитала діда Михайла Граничного: «А що, вуйку, добра ваша невістка?». Дідо відповів: «О, щоб мої ще були такі виховані. Вона раз до сповіді не піде, поки нас в руку не поцілує». Я вже мала своїх дітей, і запитувала маму: «І що, ви кожен раз цілували в руки діда і бабу?». А мама відповідала: «Аакже. А як би то виглядало, що невістка йде до

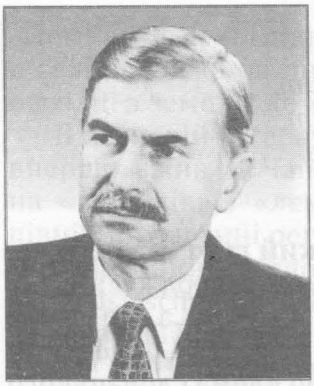

Богдан Андрушків,
прозаїк, краєзнавець, член Національної спілки письменників України, доктор економічних наук, професор, академік

ПРИНИЖЕНА ГІДНІСТЬ АБО ВІДЧАХНУТА ГІЛКА ЛЕМКІВЩИНИ

(Дослідження особливостей кар'єрного росту лемків на Тернопіллі та їх вклад у розвиток економіки та культури краю)

Походження слова Лемки ніхто особливо не досліджував. Нами в означеному контексті зроблено елементарне вивчення у Вікіпедії його синонімів. Воно в багатьох випадках співзвучне з відомими на Русі прізвищами Лемки. Між тим, слово Лемки поширене не лише в Західній Україні.

Багато хто пов'язує походження цього слова з прізвищем Лем, яке утворене від особистого прізвиська і відноситься до поширеного типу західнослов'янських прізвищ. Необхідно зауважити, що прізвище Лем (зустрічається і серед євреїв) утворене від аналогічного прізвиська. Швидше за все, воно має чеські корені і веде свій початок від слова lem, яке в перекладі на українську мову означає «бордюр, облямівка, кант». Цілком ймовірно, що прізвисько відноситься до так званих «професійних» найменувань, термінів (імен), що містить вказівку на діяльність людини. Можливо також, що в основу прізвиська могло лягти литовське дієслово lemti – «вирішувати; визначати». В такому випадку прізвисько підкреслювало особливості характеру людини. Згодом поширилося та отримало прізвище Лем.

В іншому випадку під словом «лем» розуміють «лише», «тільки». На основі цього слова певну групу карпатців етнографи записали в окрему етнографічну групу лемків.

Я не знаю, де тя стріти,
Оби з тобов поговорити.
Коли тя вижу, серце ня болит,
В души ми крутить і млойит
Не знаву, що робити із собов,
Бо хочу бути лем з тобов. –
Лем з тобов,

(Свалявський гурт «Стрес»)

В свою чергу Ніл Попов, у своїй статті також стверджує: Назва «лемко» не походить ні від місцевості, ні від роду, а від слова «лем», яке вживають вони замість слова «лиш». Таке пояснення може здатися смішним, але воно точне. Слово «лем» словацького походження і, крім Лемківщини, його ніде не вживають... (Ніл Попов: Назва «ЛЕМКО» походить від слова «ЛЕМ»).

При вивченні походження цього слова варто було б послухати не лише дослідників цієї теми, зокрема дослідників П. Шафарика, М. Худаша, Матвія Астряба, Мирослава Пецуха («Наше слово», № 31, 31 липня 2005 року). Джерело: (http://spadok.org.ua/lemkivschyna/pochodzhennya-etnonima-lemko), а і самих лемків: (текст передаємо мовою оригіналу).

Лемки і Лемківщина – назва.

Про походження слова «лемко» появилося пару концепцій. П. Шафарик виводив єй од сарматского племени «Лімігантес», яке мало жыти во східній Панонії в І століті по Христі. Натоміст І. Вагилевич вважав, што етнонім тот може быти пов'язаний зо словом «лемза» (вітрогон) або «лемзіти» (лазити). Останньо антропонімічну концепцію походжыня слова «лемко» створив в половині 90-тых років М. Худаш (смотр: М. Худаш, Походження етноніма лемки, «Народознавчі Зошити», Львів 1995, з. 5, с. 279–290). Він доказує, же названя «Глемко» походит од скорочыня слав'янского імени Лелимир (Лемир, Лем, Лемко), можливо од посвідченой в джерелах XIV ст. розмовной формы імени Ламберт (в XIII–XIV ст. дакотры краківскы єпископы, якым належали посілосты в Бескидах, носили тото ім'я). Концепція тота не дістала єднак шыршого попертя (смотр: Карпенко І.). То звідки ж походить назва лемки? «Народознавчі Зошити», Львів 1997, з. 6, с. 353–357). Так што прийнялося, же етимологія названя «лемко» походит од слівця «лем», одночасні тото імено спочатку было прозвиском.

Перший раз слово «лемко» з'являтся як назвиско в документах XIV–XVI ст. в околицях Мукачева на Закарпатю. В XVIII ст. на східнім Закарпатю серед назвиск з'являтся форма «Лемак»: в 1715 р. серед жытелів Хуста (Georgius Stephanus Lemak), в 1775 р. по три особы носят такє назвиско в селах Чепа і Королево. В роках 1785–1788 подибны назвиска з'являются в Галичыні:

«Лемцьо» в селі Глідно на північ од Сянока, «Лемцов» і «Льемча» в селі Рожиска на північний схід од Тернополя (мусіли то быти выхідці з земель, де «лемкают»).

В науковій літератури слово, яке выводится од часткы «лем», вперше вжив Й. Чапльович, котрий поділив угорскых русинів на «лишаків» і «лемаків». Слово «лемко», яке пошырилося в північній частині регіону, вперше вжыв в 1834 р.

І. Левицкий в своїй праці «Grammatik der ruthenischen oder kleinrussischen Sprache in Galizien». В слід за ним назву «лемко» вжыв в 1837 р. у своїх «Славянскых старожитностях» П. Шафарик. Юж в 1841 р. І. Вагилевич выдав працю «Lemki – mieszkancy zachodniego wzgorza Karpat», в котрий вымінят кілька варянтів назвы «Lemko», так в називным однины, як і множины, так чоловічого, як і жіночого роду. В 1843 р. Я. Головацкий в своїм нарисі про галицкых і угорскых русинів як перший замітив, же названя «лемкы» і «бойкы», то мена типу прозвискового, невживаны през самых членів згаданых груп. Єднак юж в 1851 р. В. Поль в своїй праці «Rzut oka na polnocne stoki Karpat» рішучо спротивився вжываню назвы «лемко», запропонував термін «Czuchoncy», «Gorale Czuchonkowi». Незважаючи на тото назва «лемкы» закорінилася в науці і публицистиці, до чого спричинилася праця А. Торонского «Русины-Лемки», друкувана в 1860 р. во львівскым альманаху «Зоря Галицкая».

Серед самых лемків назва «лемко» в практиці прийнялася в періоді медже І і ІІ світовима війнами – польский дослідник Є. Чайковскі думат навіт, же назва тота была в своєрідний спосіб нашмарена руснакам (смотр: Czajkowski J., Studia nad Lemkowszczyzna, Sanok 1999, s. 103). Треба єднак признати, же гордіст з того названя серед лемківской інтелігенції почалася проявляти юж в другій половині XIX ст., коротко по першых працях з інформаціями про лемків. Як приклад може быти Матвій Астряб, який в статті «Кілька слів о лемківскій бесіді» у 1871 р. писав: «Русины сміялися, же наша бесіда испорчена руска. З початку я праві на вшытко приставал, але пізнійше мі ся почало здавати, же тото не вшытко истотна правда, за што ганьблять так лемківску бесіду не лем чуджы, але и самы лемкы!».

Потім назвы «Лемко», «лемківский», «Лемковина» (Лемковщина, Лемківщина) набрали виміру політичного – хоц бы Лемковска Русска Народна Республика во Флоринци, часописы «Наш Лемко» і «Лемко», ци Апостольска Адміністрация Лемковщины. Названя «лемко» сталося елементом політичной боротьбы. Гнеска, помимо ріжниць в поглядах на тото, кым сут лемкы, очевидна є гордіст з того етноніма. Непокоїт єднак, же сут такы «праведны лемкы», якы не признают тым, што хцут быти патріотами зарівно регіону, як і великой Батьківщины (України), права називатися лемками.

рідкість. Він був віртуозом пензля, магістром барви, мислив лініями, мазками і символами. Углибав у колір, відкривав у ньому безодню. Над усе любив срібні відтінки. Таким і залишається у моїй уяві, в моїй пам'яті. І Віра срібно-золота. Обоє ідуть в тому сіянні й випромінюють його, і шлях перед ними стелиться срібний. Миготить, переливається мільйонами іскор.

Можливо, вони ще прийдуть на землю, щоб знову розпросторювати світло, примножувати доброту і рятувати світ. Можливо. Знати цього не можна. Хоча більше схиляюся до думки, що таким світлоносним душам уже нема що робити на цій грішній землі. Відбули останню карму – і все. У безмежних добрих світах їм не забракне натхненної роботи.

Петро Сорока

Реквієм

Пам'яті Віри Стецько

Переплелись в твоїй красі
І схима, й знада,
Ішла як Либідь по росі,
Плила, як Лада.

Я так побачити хотів,
Де в тебе крила,
З яких з'явилась ти світів?
В які відплила?

Очима кликала на спит,
І на пораду.
Ішла – і пісню атлантид
Я чув позаду.

І никли сутінки і зло,
Мов тінь чугайстра,
І падав відблиск на чоло,
На пензель Майстра.

І не ховаючи крила,
Земна, прекрасна –
На сто полотен ти зійшла –
Стоіпостасна.

Щоби єднати два світи,
Неначе тронка.
Княгиня, жриця чистоти
І амазонка,

І та, що розсипає сміх,
Як перла-буси,
Якій вклонявся печеніг
І скіф, і русич,

Як Ярославна і Лоліт –
Все осявала:
І давній світ і змерхлий міт
Хозара й галла.

Чи ще повернешся здаля,
Жоно, невісто?
Ну як без тебе ця земля?
Це сиве місто?

І як без тебе на землі
Старому Майстру?
Тікають пензлі чарівні
У темну тайстру.

І плачуть янголи сумні,
Кров стигне в жилах...
Ти відплила не у труні,
На їхніх крилах.

Серпень 2016 р.

Дружині Дмитра Стецька, яку особисто знав Петро Сорока присвятив своєрідний пісню-реквієм.

Син Лемківщини

Окремі судження про проблему передбачають
оригінальні пропозиції з їх розв'язання.
Робиться це для того,
щоб підкреслити виключність думки або для того,
щоб відмежуватися від відповідальності
за кінцеві результати дискусії.
(Богдан Андрушків)

Володимир Барна у своєму життєписі:
«Я – лемко, син Лемківщини» пише:
· До себе, до своїх висот можна
дійти не в табуні,
А тільки своєю дорогою

У цьому житті у кожного своя дорога, в одних вона наче босими ногами по плаях, а в інших ніби по битому склі

Кажуть, що кожен справжній поет не схожий на іншого. Мабуть, тому й такий різноманітний творчий світ кожного з них. Пригадалися слова поета Михайла Левицького: «Є один закон в людей і квітів: де ростемо, там мусимо цвісти». Справді, у кожного лемка зацвіла віршами душа в кожного по-своєму, на одній землі – надзбручанській.

А творча доля письменника Володимира Барни намалювала мені образ птаха, в котрого одне крило, здорове, – на Опіллі, а друге поранене – над горами Бескидами, на Лемківщині, звідки взяло коріння його родовідне дерево. І кожному читачеві стає зрозумілим: чому поет однією з тем у своїй творчості обрав тему Лемківщини. Оте «Берімо приклад із дерев» і підняло письменника на шпальти видань Аргентини, США, Словаччини, Польщі, Білорусі, Росії, Італії... Дійсно, горе чужим не буває... У вірші «Слово серця» поет признається:

«Бо кожне слово, що лягає на папір, – То часточки мого незламного серця...».

А потім доповнює: «Інакше я не можу ні жити, ні творити». Його внутрішній світ розкривають не тільки верлібри, а й літературознавчі твори. Так, у нарисі про свою краянку Т. Зарівну та її роман «Каміння, що росте крізь нас» письменник зазначає: «... Я із каменем на «Ти», бо хто побував у жорнах долі, той уже ніколи не піде на манівці, навіть якщо «і ляже нам на плечі руїна і держава» – усе винесемо, усе переживемо, усім переболіємо, бо ми – із каменю, а тому – вічні».

Розповідь про Володимира Барну як людину, письменника, громадського і культурного діяча верстатиметься на сторінках й цього видання.

Довідково: Основні літературно-біографічні відомості:

2 червня 1953 р. – в лемківській родині Андрія та Євдокії Барнів у смт Товсте Заліщицького району Тернопільської області народився син Володимир, котрий став самобутнім українським поетом, публіцистом, літературознавцем, перекладачем і громадсько-культурним діячем.

1968 р. – надрукував свою першу статтю у Заліщицькій райгазеті «Колос» (редактор Петро Ковальчук).

1970 р. – закінчив Товстенську середню школу Заліщицького району і став студентом першого курсу факультету журналістики Львівського держуніверситету ім. І. Франка.

1974 р. – взяв участь у святкуванні 100-річчя від дня народження письменника Марка Черемшини у Снятині, познайомився з поетом Д. Павличком.

1975 р. – редактор Тернопільського обласного радіо.

1976 р. – познайомився у Києві з відомим українським письменником, нині головою НСПУ Володимиром Яворівським та білоруською поетесою-інвалідом, перекладачем Ніною Мацяш.

1981 р. – В. Барна став членом НСЖУ (тоді СЖУ).

3 січня 1985 р. – затверджено у СПУ кореспондентом-організатором Бюро пропаганди художньої літератури по Тернопільській області.

– журнал «Жовтень» надрукував добірку поезій поета.

– ініціював відкриття в Тернополі літературно-мистецького кафе «Муза».

1982 р. – взяв участь в туристичній подорожі по Дунаю, побував у Болгарії, Румунії, Югославії, Чехії та Угорщині, започаткував цикл верлібрів «Сльоза Дунаю».

1988 р. – стаття «Літературне свято» – в «Московському літераторові» (Росія).

1988 р. – журнал «Київ» опублікував вірші В. Барни.

1988 р. – радіопередача по радіо про перебування П. Тичини в Тернополі.

Жовтень 1989 р. – екскурсія в Німеччину (Берлін, Дрезден, Лейпціг), залами Дрезденської картинної галереї.

1990-1994 рр. – голова Тернопільського обласного товариства «Лемківщина».

18 липня 1991 р. – перша зустріч з Лемківщиною, участь у «Лемківській ватрі» у Ждині (Польща).

Відгук на творчу діяльність В. Барни: Де ти, моя Лемківщина...?

«... Вершы із збіркы «Роса на списах трав» Володимыра Барны показуют, што поезія поета не є до одноразового прочытаня. Вершы поета треба чытати поволеньки з увагом і кілька разів. Постійно треба до них вертати, призадуматися над прочытаним, споглянути в пришліст і на окружающий світ, на дорогу, яку лемки перешли особливо в остатніх сто роках. Доперва по тім вшысткім одкрыємо їх артистичне богатство, їх глубину, їх красу.»

Петро Феціца, літератор («Наше слово», Польща, Краків, 20 серпня 2000 р.

1991 р. – у Києві побачила світ його перша збірка поезій «В долонях всесвіту».

1992-1996 рр. – співголова Крайового товариства «Лемківщина».

1992 р. – вийшли друком друга збірка поезій «Бескиди» та книга-есе «Лемківщина – у серці моїм».

1996 рр. – член управи Світової федерації лемків.

Відгук на творчу діяльність В. Барни: Муза робить вибір

«Володимир за фахом журналіст. Має приємну зовнішність, добрий чоловік і ніжний батько. Володіє кількома мовами. Предмет його гордості – домашня картинна галерея, а також величезна бібліотека, в якій є унікальні видання й рукописи. (Володимир збирає не взагалі рідкісні, а лише ті видання, які на даному відтинку часу його цікавлять). Вражає ця людина і своєю полум'яною, пристрасною, діловою любов'ю до рідного краю. Історію свого роду знає докладно і невтомно трудиться в ім'я духовного процвітанання свого народу...».

Т. Моргун («Культура і життя», м. Київ, 25 травня 1986 року)

1994 р. – у Києві побачила світ третя книга поезій «Пейзажі душі» і поета В. Барну прийнято в члени СПУ.

1995 р. – у газеті «Демократична Україна» опубліковано інтерв'ю Б. Сінкевича з В. Барною «Народу найзахідніша гілочка».

1995 р. – критик В. Баранов помістив статтю «Прийшов поет» у журналі «Дзвін», № 7 (Львів).

1996 р. – призначено керівництвом НСПУ завідувачем західноукраїнською філією Бюро пропаганди художньої літератури.

1997 р. – видав збірку поезій «Моє Опілля».

1998 р. – видав вперше в Україні книгу поезій письменника з Польщі В. Грабана «Іконостас болю».

Відгук на творчу діяльність В. Барни: Народу найзахідніша гілочка

«Понад п'ятнадцять років, відколи живу і працюю в Тернополі, знаю Володю Барну. Людину усміхнену, щиру, доброзичливу й незрадливу, яку не полишають наснага і натхнення, за що він не узявся б. Коло ж інтересів його – широке, світ захоплень – різнобічний. В. Барна – поет, публіцист, радіожурналіст, краєзнавець, громадський та культурний діяч. І найбільше часу в щоденних турботах займає Лемківщина – земля його предків, чарівний і самобутній край батьків, з якого ті повоєнного часу були силоміць депортовані...».

Борис Сінкевич («Демократична Україна», 12 липня 1994 року)

1994 р. – у перекладах побратима В. Грабана в Польщі вийшла українською та польською мовами нова збірка поезій В. Барни «Роса на списах трав».

Заступник редактора газети «Наше слово», що виходить у Варшаві, надрукувала статтю про творчість В. Барни під назвою «Поезія – роса».

у Бресті (Білорусь) вийшла у світ білоруською мовою книга верлібрів «Мелодыя срзбнай ночы» в перекладі Н. Мацяш.

2001 р. – директор Бюро пропаганди художньої літератури СПУ.

2001-2005 рр. – голова Тернопільської обласної письменницької організації та член Ради НСПУ.

16-17 жовтня 2001 р. – взяв участь в роботі III з'їзду письменників незалежної України і виступив з промовою.

2002 р. – надрукував три збірки поезій – «Сльоза в зіницях неба», українською та мовою есперанто; «Апокрифи неба» та «Янгол слова».

2003 р. – дипломант обласної премії імені В. Вихруща.

взяв участь в урочинах з нагоди 70-річчя від дня народження українського письменника, лауреата Національної премії ім. Т. Шевченка Романа Андріяшика (Київ, Тернопіль, Борщів).

опублікував статтю про ювілейні урочини в газеті «Русалка Дністрова».

газета «Вільне життя» помістила статтю І. Бандурки «Творча зрілість письменника», а «Свобода» – В. Баранова «На порозі літа», тижневик «Наше слово» (Польща) – М. Ткачука «Гармонія душі і космосу», присвячені 50-річчю від дня народження В. Барни.

14 грудня 2003 р. – в Тернополі пройшов літературно-мистецький вечір з нагоди 50-річчя з дня народження та 25-річчя літературної діяльності В. Барни за участю відомих письменників,

Гумор і сатира

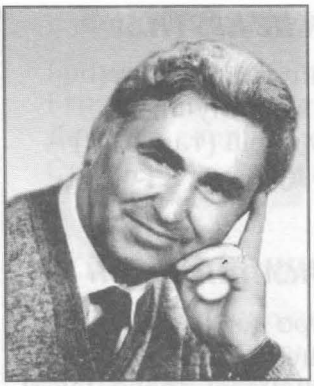

Юрій Шип,
поет, гуморист, член Спілки письменників Лемківщини, член НСПУ

ШИПАЙКИ

ЗАВЖДИ ОБАЧНИМ БУДЬ

На цьому світі бути мусиш
Обережним (я і ти!)..
За гроші розуму не купиш,
Совість легко продати.

ЩОБ НЕ МАТИ ЛИХА

З хитрим чином не дружи ти,
Поряд нього не ходи, –
Будеш май спокійно жити
Й менше матимеш біди.

ТРИМАЙСЯ БОЖОГО МЕЧА

Де падлюки розвелися,
Голіруч не лізь до бою,
Лезом правди борися,
Буде Божий меч з тобою!

УКРАЇНСЬКІ ДРОМЕДАРИ*

Депутати – «славні люди»,
Але власні торби
Напихають, як верблюди
У пустелі горби.

ТРИПТИХ ПРО ВУХА

Пильність – не погана...
Ось що запам'ятай:
Дурня, пса та пана
За вуха не хапай.

ГОНОРОВА ХВОРОТА

Хто груди випинає
Зухвало та пихато,
Клітин здорових має
В макітрі малувато.

У НАШОМУ ЖИТТІ

Що вовки
Чинять з баранами, –
То й пани
Часто з простаками.

ЯК ВИЙДЕ З-ЗА ҐРАТ...

– На волі, Кіндрате,
Де будеш робити?
– Піду в депутати
Капусту косити!

НЕПРИЄМНЕ ВИДОВИЩЕ

Панство – при законах
З владою в своїх зубах,
Люди – в заборонах,
Як овечки в реп'яхах.

ЯК НЕ КРУТИ...

То не вигадки, а факт:
Майже всі чинуші,
Як не глянеш (так і сяк) –
Іродові душі.

СВИНЯЧА ВДАЧА

Усяка створа ненаситна
З натурою своєю:
Коли дорветься до корита –
Стає вона свинею.

НЕПИСАНИЙ ЗАКОН

Люди про державу дбають
Звісно це давно:
Ті, що в панстві, право мають,
А вони - ярмо.

НЕВСИТНА БРАТІЯ

В урядових ложах
Злодій злодієві другом.
Навіть, де не можна,
Тягнуть від народу цугом.

ТИМ, ЩО МАЄШ, ДОРОЖИ

Ноги завжди у своє взувай,
Коли збираєшся у путь,
Та в пошані власні капці май,
Панам підошвою не будь...

КОРМИЛОВА ПРІРВА

Грішна зграя вболіває
Лиш про черево своє –
Блудодійка забуває,
Що й душа, крім тіла, є.

ДВІ МОРОКИ

Депутати й виборці на світі
Хочуть їсти, хочуть жити;
Перші журяться, де гроші діти,
Другі – де їх заробити.

БЕРЕЖИСЯ ПСИНИ

Злу собаку без причини
Шал і лють постійно душить,
Хоч ти винен, хоч не винен –
Явно, чи зненацька – вкусить!

ЧИ ЦЕ ПРАВДА?

Кажуть: раб – напівлюдина,
Що безправна, й безпорадна,
Хижа влада – це скотина,
До народу безпощадна.

ХОЧ ВОНИ Й ОДНОЇ МАСТІ

В нас депутати і бандити –
"Фрукти" не одні:
Бандита можна й посадити,
Депутата – ні.

ОДИН ЧИНОДРАЛ

Такий він злівиці,
Як псиця гаремна,
А глянеш з правиці –
Шахрай і нікчема.

Гумор і сатира

Микола Фучило,
гуморист, член Спілки письменників Лемківщини

Літератор, гуморист, диригент, громадсько-культурний діяч. Член Спілки письменників Лемківщини (2018), Тернопільського товариства «Лемківщина» (2010).

Народився 8 грудня 1938 року у с. Воля Нижня Саноцького повіту Львівської області, на Лемківщині. Депортований разом з родиною весною 1946 року в Україну, у с.Остап'є Скалатського, нині Підволочиського району Тернопілля. Закінчив Остапівську СШ (1958), Самбірське культосвітнє училище (1966). У 1958-61 роках проходив військову службу в армії. Від 1966 – керівник хорової капели Гримайлівського БК Гусятинського району Тернопілля, 1967-1976 – художній керівник Остапівського Будинку культури Підволочиського району, 1977-1980 – відповідальний працівник Остапівської сільської ради, 1981-1999 – керівник художніх майстерень місцевого колективного господарства, від 2000 і понині – на творчій праці. Був організатором і диригентом жіночого хору, керівником чоловічого квартету та драматичного гуртка Остапівського БК.

Свої твори друкував у газеті «Дзвони Лемківщини». Автор прозової збірки гумору «Вундер-Кінд од Сянока» (2014).

«Чудотворец» – друга книга лемківських оповідок талановитого гумориста.

Із книги «Чудотворец»

ЛЕМ БЫ ПЕРОГЫ

Петро Сметанка понад вшытко барз любив перогы, з капустом з бандурками, з татарком... любив, як тот козак зо співанкы: «Горячі чи холодні, чи з житної муки, які б вони не були, а лиш би пироги». Най барже любив зо сиром, якы бы плывали в сметані, або в маслі. Жена, жебы догодити мужу, готувала му перогы през ден. Але єдного разу стала ся непредвыджена оказия: жені

спішно треба было поіхати на пару ден до матери, то, жебы Петро не гмер з голоду, нарыхтувала му штоси зо дві копы розмаітих перогів з обрахунку на три–штыри дны. Затим докладні му повіла, як тоты перогы готувати, а насамконец перепытала, ци вшытко запамятав і поіхала до матери.

На другій ден, як Петро зачув в брісі голод, то рішыв на сніданя приготувати перогів. Наклав в кухні оген, наляв до горця води, посолив, шмарив до води перогы, добрі поколотив і накрив покрывком. Для ясности повіме, же Петрові з головы гет вылетіло, же перогы треба шмаряти на кріп, а не на студену воду. А як юж кінчыв з перогами, то взяв ся до омасти. Він накраяв солонины, цибулі на пательню і поставыв до смажыня. І ту пішло–поіхало: солонина шкварчала, цибуля горіла, а перогы якысого дябла в горці лежали на дні, то він беспрестанно колотив, жебы ся не злипли тото він добрі памятав. Но докля мав проблєм з перогами, то цибуля зо шкварками згоріли дочыста. З кухні през выгляд на двір ишов густий дым. Петро літав по кухні і не знав што робити, од дыму достав кашлю, перогы му збігали, то было повніцьке банкрутство в Петровім кухарстві.

На дым, якій безпрестанно ишов на двір, позлітали ся сусіды з відрами воды гасити оген. Они през выгляд і двері шурнули водом до кухні, з якой выскочыв злостний Петро, мокрий з головы до ніг і зо злостю рюк до «пожарників», жебы забрали ся гет, а сам вернув до кухні ратувати перогы. Но марни были його стараня, бо в горци были не перогы, а якыса замішка, а інакше і не могло быти, як таком методом готувати перогы. Сего разу паця сніданям было дост задоволене, а Петро заміст перогів з капустом обыйшов ся яшницьом.

На другій ден Петро зас приступив до кухарства. За ніч він подумав і спомнив, де наробив блуду, то тепер быв твердо певний, же на сей раз буде вшытко добрі. Сего разу перогы мали быти зо сиром. Петро привадив на ся фартушок, наклав в кухні оген, поставыв горнец з водом, а як вода закыпіла шмарив на кріп перогы, посолив, заколотив і накрив покрывком. А як лем вода з перогами закыпіла, то заєдно колотив, жеби ся не злипли. Тото колотіня привело до того, же перогы ся не злипли, а лем ся розлізли, то отрымав зас якысе вариво. Тепер тот кухарскій вытвір пацяту не дав, бо му было жаль сыру, то жебы не зостати голодним, взяв до ужытя. Він шмарив до варива кавалец масла і отрымав такій чудо-выріб, якым не годен быв ся насытити. Нараз стрілило му до головы, же зробив велике одкрытя в кухарстві, про яке жена не мала понятя. То, як лем жена вернула домів, дав єй розказ, жебы през ден готувала му тот вытвір. Жена нич не перечыла лем ся звідала: «Як ты, милый Петруню, премудрив ся з кухні зробити кузню?» – і дала му розказ вычыстити пательню,

горнец і блят, бо запаскудив іх не до познаня. Опріч того, выбілити стелю і стіни, якы были барз закурени його кухарством. Про ідло може забыти докля не зробит на кухні лад. Петро, тиж не перечыв, то на кухні зробив лад. Жена приготувала му мучанку, то было ідло, на яке він дав розказ. До кухарства Петро ся юж не пхав і хлопам не радив тото робити, бо кухарство – то єст бабскій інтерес.

СПОВІД

Споткали ся двоє кумів – Штефан і Ваньо. Єден надмір в гуморі, а другій – наопак, прибитий вельком скорботом.

– Куме Ваню, што ся стало? Мате выгляд, якбы вас з креста здоймили, – зьвідує-ся Штефан.

– Йой, куме! Ліпше бы-м высів на кресті, чым мав влетіти в таку біду, де-м наів ся ганьбы і стратив мужеску гідніст.

– Куме Ваню, та не тягніт кота за фіст, лем повідайте, што ся стало, бо мі юж не до вытриманя!

– Йой, Штефане, направду не знам, з якого боку зачати. Зозаду не буду, бо през тот проклятий зад єм ся барз попюк.

– Куме, то зачынайте спереду!

Наконец Ваньо нерадо приступив до свойой оповіди і зо скорботом на твари рюк:

– Не знам, Штефане, якого дябла ня потягла нечыста сыла до хыжы, як єм вернув з корчмы. Самраз жена мыла підлогу. Было бы вшытко добрі, якбы не єдна оказия. Жена, як мыла, то барз мырдала задом. Нараз так зробило ся мі горячо, то-м си помыслів, же до ня вернули ся млады часы. Тота постава бабы і привела ня до гріха. Наплив кырви до головы і, як мі ся здавало, до сподніх, сповна збаламутив мі розум. Бо-м юж давно тот потяг в сподніх забыв – завязав на три ґудзы. А ту нараз, най бы то шляк трафив, зас нашло таке велике рваня до райскых утіх, же-м забыв о вшыткім на світі. Но холєра ясна, она так покусливо завертала задом, же мі ся здало, же ґудзы в сподніх ся розвязали. Того я, куме Штефане, зобрав вшытку свою хлопску міц, поімав жену зозаду, (яко муж мав на то право) і притиснув до ся з дальшым помыслом зробити мужескій інтерес. Куме, куме, як тот час летит! Дале юж не мам сыли оповідати...

– Куме Ваню, спамнятайте ся і не кремпуйте ся, бо мужескій долг єст діло жытьове...

– Яке там до фраса діло! Оно ся ищы не зачало, як юж здохло. Не было спосібне на жадны чыни. Куме, ліпше бы-м ся обвісив, чым мав зазнати такой ганьбы. Моі сподіваня гет гмерли зо криком жены, котра ся вырвала з моіх обыймів, нарекла збоченцьом і старым цапом і, повіла: «Голова сивіє, а дупа шаліє!». А, на конец,

ищы благословила по твари мокром ряндом, яком мыла підлогу. Так ся кінчыла моя вандрівка в млади часы.

– Куме Штефане! То ищы не быв конец. Моі стараня ведлуг долгу барз зденервували жену. І не знам чом? Може-м в нєй збудив оген, якій ищы тлів, ци може она райскы врата юж заперла, а я нагло хтів іх отворити? То ня зас благословыла, но юж без рянды. Куме, то ищы гірше, як ряндом. Шляк бы то трафив. Она припомнула мі вшытки гріхы минулых літ, же-м пильнував лем згорівкы, а не мужеского долгу. Так ня збештала, же-м не знав де ся подіти. А ищы зо сміхом ся звідала: «Повіч, дорогій любку, якым знарядям мыслів єс сповняти свій долг. Бо, до речы, знано, же як идеш до выходка, то го глядаш і не можеш найти. Што повіш на то, старий діду? Не знаш, а я ти повім: «Параню – юж по коханю! Тепер можеш спокійні завязати свій струмент на штыри ґудзы і будеш мав гваранцию, же він ся не розвяже!». Як выдите, куме Штефане, по такім благословіню од жени, зыйшов єм на нич. Юж мі жытя не миле...

– Куме Ваню, не берте си тото до головы. Благословіня од бабы сте достали? Достали. А вытримали? Вытримали. Пред мном ся высповідали і стало вам лекше? Стало. Тепер лишыло ся лем приняти причастя. Ідеме до корчмы, шмариме до ся пару погариків і забудете тот прыкрый трафунок.

– Правду повідате, куме! Я тиж о тім мыслів.

Кільо погариків шмарили до ся кумове – не знано. Но причастя Ваньови такой помогло забыти про оказию.

ДІДОВЕ ВЫХОВАНЯ

В селі люде, як знано, завше ся тримают етикєту і при стрічы вытают ся. То была пошанівка медже собом, жыченя здоровля і хвала Богу. Але были і такы, якы бояли ся розтулити ґамбы, жебы, заваруй Боже, ім до пыска муха не влетіла. До такых належала Мирося, велика парадниця на ціле село, якій (так си мысліла) не было рівних. Парадниця-єдиначка барз ся паношыла і дерла свого носа высше головы. А як ишла селом, то з людми нигда ся не вытала, а лем так «вишывала» свойом задницьом, же не было спасу. Ищы заносило од Миросі барз парфумамы, то псыска єй чули здалека і своім вытям давали знак, же иде парадниця.

Дідо Микыта любив сой сідити на лавці при дорозі. Ту він мав змогу видіти ся з людми і побесідувати си з нима. Они завше вытали ся медже собом, бо то была засада пошанівкы, якой твердо они ся тримали.

Дідо юж давно зауважыв, же Мирося николи при стрічы з людми, та і з ним, ся не вытат і, тым самим, показує свою зверхніст, свій гонор, то рішыв навчыти Миросю шанувати люди.

Народний гумор

Із Лемківського народного гумору

Босы діти

Пан приїхав з міста на село і ся зьвідує Лемка:

– Чом же г вас вшыткы діти босы ходят?

– Прошу пана, бо они ся босы родят.

Віля ся спалива

– Повічте мі, газдо, де ту віля «Попелювка»? – зьвідує-ся пані Лемка на «дептаку» в Крениці.

– Кєд дате на порцийку...

– Тримайте.

– Дякую красьні! Віля «Попелювка» ся спалива ішчы тамтого року.

80- літній сын

Летит з горы старий Лемко на деревляним ровері. Туристы спіткали го і ся зьвідуют, кілько ма років?

– 80

– А де так ся сьпішыте?

– Од вітця втікам!

– А то чом?

– Бо – м діда образив...

Должник

– Ци газда сут дома?

Жена: – Неє.

– Прийшов єм в єдній важній справі.

Жена: Выхав на два місяцы...

– Хтів бы-м вернути долг.

Жена: – Але зараз ся верне!

Загадка

Кілька Жыдів задавали собі розмаіти загадкы. Лемко прислухався до іх бесыды і гварит:

– Задам вам єдну загадку, але хто єй не одгадат, мусит шмарити до мого капелюша крону.

– Згода! – закричали Жыди.

– Як то може быти, жебы два яйця варили-ся в трьох горнятках, а в каждим было по єдним яйци?

Нихто зо Жыдів не міг одгадат і каждий шмарив по кроні до капелюша Лемка.

– А тераз нам повічте, як то ся робит? – зьвідубт-ся Жыди.

– Я тіж не знам, – рюк Лемко, – і мушу дати крону.

По тых словах шмарив до свого капелюша крону і пішов з ним гет.

Злодій а скупар

– Лемку, яка ріжниця медже злодійом а скупарьом?

– Злодій обкрадат люди, а скупар – сам себе.

Ішчы летит

Два приятелі вандрували по забытим селію. Нараз єден провалився в стару глубоку студню і полетів. Другий стоіт і гулякат:

– Ваню, чуєш мя?

– Ч-у-ю!

– Ци-с жывий?

– Жы-ы-вий!

– Рукы-ногы цылы?

– Цы-і-лы!

– Но то вылізай догоры!

– Не мо-о-жу, бо і-ішчы ле-е-чу!

Навчыв

Якоси пан гварит новому слузы:

– Под, нарви на огороді огурків!

За пару минут слуга вернув-ся з огурками.

– Ты, больване, нич не розумиш? Раз повів єм нарвати огурків – то значыт, же-с мав зробити мізерію: помыти іх, поризати, заляти зметанком, посипати петрушком і кропом...

Пан з того вшыткого тяжко заслаб і послав слугу до дохторя.

През довший час слуга приходит і мельдує:

– Прошу пана, поручыня-м выконав: дохторя вызвав, лікы купив, труну замовив, на цмонтері яму выкопав...

Не для Лемків

На колєйовім двірці сыдит Лемко і курит файку. На сьтіні напис: «Курити не вільно!». Приходит поліциянт і зауважує:

– Ту курити не вільно!

– А де такє написано?

– Над вами, чытайте по-польськи і по-німецки.

– А я при чім? Заказ для Поляків і Німців, а не для Лемків.

Лемківські хроніки

КНИГА ІВАНА ЯЦКАНИНА ВИЙШЛА У ТЕРНОПОЛІ

Нова прозова збірка «Мед і сіль» голови Спілки українських письменників Словаччини Івана Яцканина побачила світ у Тернополі на замовлення Державного комітету телебачення і радіомовлення України за програмою «Українська книга» 2016 року. До цієї програми її включено за клопотанням голови Спілки письменників Лемківщини Володимира Барни, який виступив і редактором цього видання. Вона була віддрукована у видавництві «Терно-граф». Прозаїк Іван Яцканин народився на південній Лемківщині у с. Ряшів Бардіївського району. Закінчив Кошицький університет ім.П.Шафарика. Працював в українській редакції радіо, в газеті та видавництві, викладачем у Пряшеві та Банській Бистриці. Нині він очолює Спілку українських письменників Словаччини, виступає головним редактором літературного журналу «Дукля» та дитячого – «Веселка». Є автором понад 20 книг прози, виступає як перекладач. Лауреат міжнародних літературних премій ім.І.Франка, ім.Г.Сковороди, ім.О.Пчілки та ін.

У своїй новій книзі «Мед і сіль» Іван Яцканин повістує про життя і побут простих селян із Бескидів: юних, молоджих, зрілих, старших, а також про долі жителів маленьких містечок. Усіх героїв його творів об'єднує любов до кревної землі – Лемківщини, переживання за долю Вітцівщини.

На початку квітня 2017 року відбулися презентації цієї книги у Тернополі, які організував і провів голова Спілки письменників Лемківщини, редактор Володимир Барна. Вони пройшли цікаво і піднесено, зокрема у Тернопільській обласній науковій бібліотеці, Тернопільському обласному краєзнавчому музеї, Тернопільському національному педагогічному університеті ім.В. Гнатюка та Тернопільській гімназії ім.І.Франка. Слово про побратима в обласній бібліотеці мовив редактор книги Володимир Барна, який розповів про тематику творів прозаїка Івана Яцканина та їх особливості. Заслужена артистка України Віра Самчук чуттєво декламувала його новели, за що заслужила оплески присутніх та щиру дяку автора. У цих презентаціях взяли участь і виступили директор краєзнавчого музею Степан Костюк, член Національної спілки письменників України, прозаїк Олександр Вільчинський, директор гімназії Анатолій Крижанівський та ін.

Прозаїк Іван Яцканин із колегою по перу Володимиром Барною мали цікаві зустрічі у Тернополі з головою обласної організації Національної спілки журналістів України, прозаїком і редактором Василем Тракало, головою Тернопільського відділення Спілки письменників Лемківщини, почесним професором міжнародного Віденського університету (Австрія), поетесою і громадською діячкою Марією Тройчак, заступником голови Української літературно-мистецької фундації, депутатом Тернопільської міської ради Любомиром Балуком, членом Спілки письменників Лемківщини, поетесою і прозаїком Наталією Крайничин та ін.

Побратими поклали квіти до пам'ятників Тарасові Шевченку, Іванові Франку, депортованим українцям з Лемківщини, Надсяння, Холмщини та Підляшшя. Прощаючись із Тернополем, прозаїк Іван Яцканин подарував своєму побратимові та редакторові Володимиру Барні свою книгу із таким дарчим написом: «Дорогий Володя! Життя приносить різні кольори і смаки. Не лякайся назви цієї книжки, бо ж Ти зробив усе, щоб вона появилась у славному Тернополі. Велика Тобі дяка! Щиро, Іван Яцканин. Тернопіль, 5 квітня 2017 року».

ЛЕМКІВЩИНА У ЦЕНТРІ УКРАЇНИ

У вересні 2017 року голова Спілки письменників України, поет Володимир Барна побував у с. Червоновершка Компаніївського району Кропивницької області на запрошення голови місцевого Товариства «Лемківщина» Йосипа Ругала. Після війни У Кіровоградську область було депортовано понад 10 тисяч лемків. Але вони обжили нові землі, поженилися із місцевими українцями, проте не забули свої коріння. І тут прикладом може бути твердий лемко Йосип Ругало, який женився на лемкині, народив двох синів, закінчив педагогічний інститут, довгий час працював у с.Червоновершка педагогом, заступника директора місцевої школи. А вийшовши на пенсію, взяв в оренду землю, на якій разом із синами і господарює понині. Саме він став ініціатором будівництва у цьому селі (у центрі України!) Лемківської церкви, бо за часи совітів церкву знищили ще у 30-ті роки. По суті, один лемко потрафив відродити церковне життя у цьому населеному пункті. І місцеві люди потягнулися до храму, де одночасно відбуваються літургії, як греко-католицької, так і православної громад.

Голова Спілки письменників Лемківщини Володимир Барна зустрівся із родинами лемків, які живуть у цьому селі, мав з ними щирі розмови, подарував свої авторські книги «Янгол слова» та «У храмі вічності душі», а також карту Лемківщини. У бесідах взяли

участь місцеві побратими Йосипа Рагула. Зокрема, А. Сімокоп, А. Єлізаров, С. Галянт, В. Яровий та священник о. А. Козар.

Наступного дня поет Володимир Барна завітав на зустріч із учнями та педагогами Червоновершської загальноосвітньої школи, виступив перед ними, читав свої вірші, відповів на запитання пристніх. Потім написав дарчі автографи на своїх подрованих збірках, а відтак відбулася фотосесія із учасниками зустрічі. Учні та педагоги сердечно дякували гостеві за подаровану радість спілкування із поетичним словом сучасного поета.

У СЕРЦІ – ЛЕМКІВЩИНА

Такий основний лейтмотив літературно-мистецького заходу, що відбувся наприкінці лютого 2018 року у читальній залі бібліотеки Тернопільського державного медичного університету ім.І.Горбачевського. Його ініціатори – лемки: директор книжниці Олена Проців, доцент університету Тарас Кадобний, а також керівник науково-краєзнавчої студії «Терполяни», доцент Леонід Кравчук. Вони, власне, й розпочали ці урочини, привітавши гостей – відомих в Україні лемків. А щоб налаштувати присутніх на відповідний лад, організатори запросили причастити усіх лемківською самобутньою піснею солісток Тернопільської обласної філармонії – заслужену артистку України Надію Гусеницю та солістку Наталію Бойко, що вони й зробили з великми успіхом.

Про культурно-мистецькі здобутки лемків Тернопілля й України мовив директор Тернопільського художнього музею, головний редактор часопису «Дзвони Лемківщини» мистецтвознавець і краєзнавець Ігор Дуда. Він розповів про свої творчі здобутки, адже нещодавно випустив томик «Лемківський словник», що містить 26 тисяч слів, а також про видані книги «Лемківські приповідки» та «Лемківський гумор».

Велику дослідницьку роботу веде доцент кафедри іноземних мов Тернопільського державного медичного університету Тетяна Саварин, яка опублікувала дослідницьку статтю про тритомне видання «Книга пам'яті Лемківщини 1944-1946 років» краєзнавця Ярослави Галик. До слова сказати, що авторка була також присутня на цьому заході і щиро дякувала за таке дослідження. Нині вона – голова Світової федерації українських лемківських об'єднань.

Свого вірша генію України – поету Богдану-Ігореві Антоничу – присвятив доцент університету, поет Валерій Дідух, який натхненно декламував свого вірша.

На вечорі виступив голова Спілки письменників Лемківщини, головний редактор журналу «Бескиди» поет і громадський

Правління Спілки письменників Лемківщини

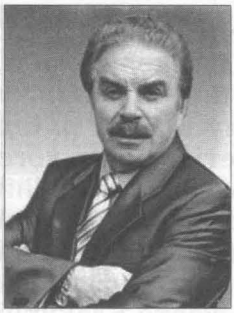

БАРНА Володимир – голова Спілки письменників Лемківщини.

Поет, перекладач, літературознавець, публіцист, редактор, фотохудожник, культуролог, громадський і культурно-освітній діяч.

Член Національної спілки письменників України (1994), Національної спілки журналістів України (1981), Національної спілки краєзнавців України (2009), Спілки письменників Лемківщини (2017), Всеукраїнських товариств: Наукового – ім.Т.Шевченка (2007), Українського – охорони пам'яток історії та культури (1986), Світового – «Україна» (1977), «Лемківщина» (1989). Лауреат Всеукраїнських літературних премій ім.Братів Лепких (2012), імені П.Чубинського (2016), ім.В.Вихруща (2003), лауреат 34 Міжнародного форуму поезії «МИР-2006» (Італія). Нагороджений орденами св.Георгія Переможця І ст. на шийній стрічці (2016) та ІІ ст. (2013), князя К.Острозького (2013), «Золотою медаллю Української журналістики», Почесними відзнаками Національної спілки письменників України (2003, 2013), Почесною грамотою Верховної Ради України (2003), Об'єднання українців Польщі (2005), Товариства лемків Польщі (1998), медаллю «Культура за мир» Міланського журналу «Артекультура» (2006, Італія), «Золоте перо Тернопілля» (2018).

Народився 2 червня 1953 року в смт Товсте Заліщицького району Тернопілля. Закінчив факультет журналістики Львівського національного університету ім. І.Франка, Київський інститут підвищення кваліфікації працівників радіомовлення та телебачення України.

Від 1975 року – редактор Тернопільського обласного радіомовлення, кореспондент-організатор, завідувач західно-українською філією, директор Бюро пропаганди художньої літератури Національної спілки письменників України, голова Тернопільської обласної письменницької організації, директор кінотеатру «Перемога», головний редактор видавництва «Терно-граф», відповідальний секретар Національної спілки

письменників України, головний редактор Київського видавництва «Дніпро», голова Української літературно-мистецької фундації, голова міжнародної редколегії – головний редактор «Великої енциклопедії Лемківщини», заступник голови Асоціації поетів-ронделістів України, від 2017 і понині – голова Спілки письменників Лемківщини, головний редактор журналу «Бескиди», голова Спілки слов'янських письменників України, голова Тернопільського обласного відділення Українського фонду культури.

Обирався головою Тернопільського обласного (1990-1994), співголовою крайового товариства «Лемківщина», членом Світової Управи лемків у США.

Свої твори друкував у газетах, журналах, альманахах, антологіях, календарях, щорічниках України, Польщі, Словаччини, Франції, Білорусі, Росії, Італії, Аргентини, США.

Автор майже 20 книг: поетичних збірок: «В долонях всесвіту» (1991), «Бескиди» (1992), «Пейзажі душі» (1994), «Моє Опілля» (1996), «Роса на списах трав» (Польща, 1998, українською і польською), «Мелодыя срзбнае ночы» (Білорусь, 1998, білоруською), «Сльоза в зіницях неба» (2002, українською та есперанто), «Янгол слова», «Апокрифи неба» (обидві – 2002), «В саду творца» (2008, російською), «Храм вічності душі» (2008), літературознавчого видання «Життя не по наїжденій колії» (2009), публіцистичних книг: «Лемківщина у серці моїм» (1992), «100 найавторитетніших випускників ТНЕУ», «Тернопільська митниця: від зародження до становлення» (обидві – 2009), краєзнавчої книжки «Козівщина» (2010).

Твори В.Барни перекладалися французькою, польською, італійською, іспанською, англійською, російською, білоруською, есперанто мовами.

Організував та провів майже 100 міжнародних та всеукраїнських літературно-мистецьких свят: «Тернове поле», «Тернопільська весна», «Дністрове перевесло», «Подільське намисто», «Прикарпатська мозаїка», «Веселка Опілля», «Пісні над Нічлавою», «У краю Наливайка», «Збаразька облога», «Білий берег», «Пісні Поділля», «Обрії Волині», «Поетичні Медобори», «Золота Липа», «На хвилях Вілії» та ін. у Тернопільській, Хмельницькій, Івано-Франківській, Львівській, Чернівецькій областях. У них взяли участь понад 300 поетів, виконавців, гумористів, прозаїків, артистів, сатириків з України, Словаччини, Польщі, Аргентини, США, Канади.

ГРАБАН Володислав – заступник голови Спілки письменників Лемківщини.

Поет, фотохудожник, перекладач, редактор, громадсько-культурний діяч. Член Національної спілки письменників

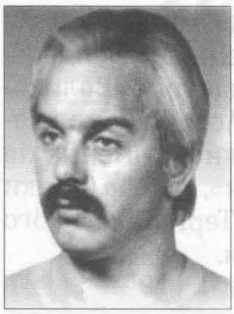

України, Спілки письменників Лемківщини. Ініціатор і засновник міжнародного фестивалю лемківської культури «Ватра» (1983) у Польщі.

Народився 15 травня 1955 р. у с.Костомлоти Вроцлавського воєводства (Польща) у родині депортованих лемків. Закінчив неповну середню школу у с.Гладишів Новосандецького воєводства (після повернення родини на Лемківщину) та Сосновецький будівельний технікум (1970) біля Катовиць. Від 1975 – працював техніком управління промислового будівництва у м. Сосновець, від 1978 – у м.Криниця на Лемківщині: інспектор, референт, директор адміністративно-господарського об'єднання освіти, 1996 – спеціаліст з реклами та маркетингу управління курортами, 2002 – менеджер фірми «Криничанка». Як лемківський діяч, 1994 року проводив щорічне міжнародне літературно-мистецьке свято «Лемківська поетична осінь», засновник Товариства розвитку музею лемківської культури у с.Зиндранова та редактор журналу «Загорода» (1992-1994). Свої твори друкував у часописах, збірниках, журналах, календарях Польщі, США, Канади, Югославії, Словаччини. Автор поетичних збірок «Лице поміж тіней», «На ковпаку гір», «Розсипані пейзажі», «Іконостас болю», «Віднайти рівновагу душі», «Віра зелених трав», «Зі землі до неба» та ін. Переклав на польську мову збірки Богдана-Ігоря Антонича «Увесь хміль світу» та Володимира Барни «Роса на списах трав».

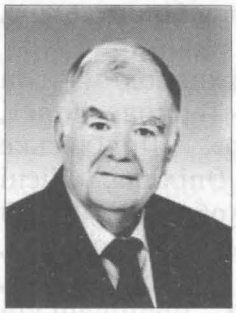

ХОДАНИЧ Петро – голова Закарпатського відділення Спілки письменників Лемківщини

Прозаїк, публіцист, драматург, художник, педагог, громадський діяч.

Член Національної спілки письменників України, Національної спілки краєзнавців України, Національної спілки майстрів народного мистецтва України, член Спілки письменників Лемківщини, лауреат літературних премій ім.І.Вільде, ім. Зореслава, ім.Ф.Потушняка, «Карпатська корона» (Україна-Румунія), Відмінник освіти України, кандидат педагогічних наук, доцент.

Народився 28 червня 1951 р. у с.Раково Перечинського району Закарпаття. Закінчив Ужгородське училище прикладного мистецтва, Літературний інститут ім.М.Горького (Москва, Росія).

Працює доцентом Закарпатського інституту післядипломної освіти вчителів. Обирався головою Закарпатської організації Національної спілки письменників України.

Автор прозових книг «Тиждень у горах», «Степанова земля», «Портрет орендатора», «Міст через Тису», «Знак дракона», «Косіння трави», п'єс: «Синдром ER», «Полонина» та ін., дитячого роману «Таємниця капища Перуна».

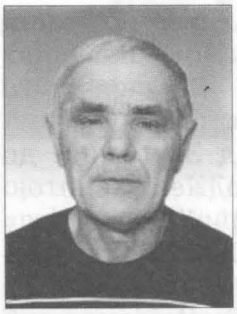

СТАРУН Василь – голова Луганського відділення Спілки письменників Лемківщини.

Поет, журналіст, педагог, громадський діяч. Лауреат літературних премій ім. Г.Сковороди, ім. В.Сосюри, член Національної спілки письменників України, Спілки письменників Лемківщини.

Народився 13 жовтня 1953 р. у с. Первомайське Біловодського району Луганської області у родині депортованих українців з Польщі. Закінчив Луганський державний педагогічний інститут.

Автор поетичних збірок «Абетка світла», «Столітній знак», «Шлях», «Сім ополонок», «Свобода слова», «Голос і наголос», «Калігули», «Мареограф», «Коронації», «Душа змії», «Кора нації», «Намистина мостів», «Вікно край світу», «Межислів» та ін.

ПОЛУБІЧКО Христина – голова Львівського відділення Спілки письменників Лемківщини.

Поетеса, фотохудожник, журналіст, режисер телебачення і кіно, громадська діячка. Член Спілки письменників Лемківщини (2017), Національної спілки журналістів України, Наукового товариства Шевченка (2015), Товариства «Просвіта», ГО «Республіканська християнска молодь» (1999).

Народилася 30 листопада 1977 р. у м.Львів. Закінчила Львівські: СШ №66 (1994), художню школу ім.Новаківського (1992), Державну комерційну академію (1999), Київський національний університет театру і телебачення ім.І.Карпенка-Карого (2011). Працювала у Львівських телерадіокомпаніях «Люкс» та «Галичина», регіональній агенції «Дім – Рута Полякова», поліграфічній компанії «Кольорове небо», у театрах «Голос і слово» та «Під мостом», івент-агенції «Шедевр», у Київській телекомпанії «Медіум-ТВ».

Свої твори друкувала у часописах «Високий замок», «Експрес», «Львівська газета», «Поступ» (Львів), «Діловий журнал» (Київ) та ін. Автор збірки поезії «Вітер у волоссі» (2016).

ТРОЙЧАК МАРІЯ – голова Тернопільського відділення Спілки письменників Лемківщини.

Лікар-фітотерапевт, літератор, меценат, громадсько-освітня діячка. Член Спілки письменників Лемківщини.

Член Світової асоціації лікарів-католиків (2005), «Лідер України – 2006», член Національної спілки журналістів України ((2010), Наукового товариства ім.Т.Шевченка (2012), почесний професор Міжнародного університету (м. Відень, Австрія), учасник Місії Апостолів-паломників від Зарваниці до Гарабандалу (2002-2011, Україна-Іспанія). Нагороджена Золотою медаллю Міжнародної іміджевої програми «Лідери XXI століття» Європейського центру досліджень у м.Валетта (2008, Мальта) та Золотою медаллю якості Асамблеї ділових кіл України (2007). Переможець XXII загальнонаціонального конкурсу Національної спілки журналістів України «Українська мова – мова єднання» (2011). Дипломант всеукраїнського проекту «Обличчя України. Імена. Портрети. Долі» (2011).

Тройчак Марія Іванівна народилася 23 листопада 1950 року в с.Магдаліївка Підволочиського району Тернопільської області.

Батько Хомишак Іван Михайлович (1910-2000), із депортованих українців Лемківщини.

Мати Февронія Михайлівна (1908-1992), із депортованих українців Лемківщини.

Чоловік Тройчак Степан Васильович (1948-2000), із сім'ї депортованих лемків.

Закінчила факультет фітотерапії та гомеопатії Київського інституту нетрадиційної медицини (1995), медичний інститут Української асоціації народної медицини (1997), міжнародну школу підвищення кваліфікації лікарів-католиків у м.Люрд (2010, Франція).

Від 1990 – у м.Тернопіль: молодший фармацевт у відділі трав Центральної аптечної системи обласного центру, 1992 – заступник голови обласного відділення Асоціації народної медицини, від 1994 і понині – директор, головний консультант із фітотерапії приватного підприємства народної та нетрадиційної медицини «Барвінок». Тройчак М.І. – делегат Всесвітніх конгресів Асоціації лікарів-католиків Європи у м.Барселона (2006, Іспанія), у м.Люрд (2010, Франція), учасниця Міжнародних зустрічей ділової еліти Європи «Мальта-Україна: середземноморські перспективи» у м.Валетта (2007-2009, 2011, Мальта). Опублікувала понад 100 науково-популярних статей у фахових виданнях України. Автор збірки віршів «Лемківська таємниця» (2010), дитячої збірочки «Максимкове свято» (2011) та ін.

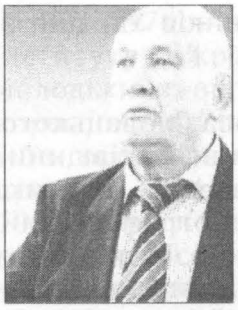

СУШИНСЬКИЙ Богдан – голова Одеського відділення Спілки письменників Лемківщини.

Прозаїк, лауреат премій ім. І. Мазепи, ім. Д. Яворницького, ім. О. Дюма, ім. М. Трублаїні, ім. Е. Багрицького, ім. І. Буніна. Член Національної спілки письменників України, спілки письменників Лемківщини, Академік Міжнародної академії науки, освіти, промисловості та мистецтва при ЮНЕСКО, Очолював неодноразово Одеську обласну організацію НСПУ.

Народився 10 квітня 1946 р. у м. Самбір Львівської області у родині депортованих лемків.

Закінчив Одеський державний університет ім. О. Мечникова. Автор майже 70 книжок прози та документалістики. Серед них: «Козацька Україна: Хмельниччина», «Гетьман Мазепа: повернення до Батурина», «Гетьман Виговський: погляд з XXI століття», «Веселова книга предків», «Історія українського лицарства», «Степан Олійник: поет на тлі епохи», «Козацькі вожді України» (у 2-х томах) та ін.

ПУДЛИК Юрій – секретар Спілки письменників Лемківщини з економічних питань.

Економіст, агроном-технолог, менеджер, громадський діяч. Депутат Тернопільської обласної (2009), Козівської районної (2006) рад. Нагороджений Подякою Президента України (2009), Почесними грамотами Міністерства агропромислової політики України (2006), Тернопільської ОДА та Тернопільської обласної ради (2007-2009).

Народився 6 квітня 1972 року в смт Козова у родині депортованих лемків. Закінчив Львівський державний сільськогосподарський інститут (1995, нині – Національний університет). Від 1994 – агроном-технолог, мікробіолог Козівського цукрозаводу, 1998 – головний агроном ВАТ «Козівський цукрозавод», 2000 – заступник генерального директора філії «Козова» ЗАТ «Тернопільський агропромисловий комплекс», 2001 – начальник відділення «Козова» ЗАТ «Гаврилівський птахокомплекс», 2002 – заступник генерального директора ТОВ «Козова-цукор», 2008 – радник голови патронатної служби Тернопільської ОДА, заступник голови, голова Козівської райдержадміністрації, голова Бережанської райдержадміністрації, генеральний директор ПАП «Агроінвест».

Від 2020 і понині – секретар Спілки письменників України з економічних питань.

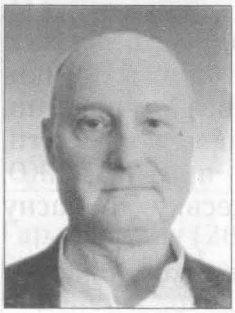

ДЖОГАНІК Ярослав – голова Словацького відділення Спілки письменників Лемківщини. Науковець, літературознавець, критик, мистецтвознавець, перекладач, громадський діяч. Член Спілки письменників Лемківщини (2019), Спілки українських письменників Словаччини, член Асоціацій україністів Словаччини, Наукового Товариства Шевченка (2020), кандидат філологічних наук, кандидат мистецтвознавства, доцент. Народився 23 лютого 1964 року в с.Куримка Свидницького району Словаччини. Закінчив Пряшівський філософський факультет Кошицького університету ім. П Шафарика. Від 1988 – стажист, аспірант кафедри української мови та літератури Пряшівського філософського факультету Кошицького університету, 1994-2002, 2006-2016 – викладач, доцент кафедри словацької філології Ужгородського національного університету, 2003 – доцент кафедри слов'янських мов, завідувач відділення україністики, продекан з науково-дослідної роботи філологічного факультету Університету ім.Матея Бела у Банській Бистриці, від 2016 – куратор Словацького національного музею, 2017 і понині – директор Музею української культури у м. Свидник (Словаччина). Член міжурядової словацько-української комісії з транскордонного співробітництва. Автор монографій, підручників, навчальних та навчально-методичних посібників, численних наукових праць, зокрема з літературознавства та критики. Член редколегій українських літературно-мистецьких журналів «Бескиди» (Україна), «Дукля» та газети «Нове життя» (Словаччина).

ЛУКЕЧА Маргарита – голова Угорського відділення Спілки письменників Лемківщини.

Поетеса, прозаїк, дитяча письменниця, журналіст, редактор, громадська діячка. Член Спілки письменників Лемківщини (2018), Національної спілки журналістів України (1979), Міжнародної федерації журналістів (1985). Народилася 6 червня 1947 року у с.Страбичово Мукачівського району Закарпатської області. Закінчила Уманський сільськогосподраський інститут (1970), факультет журналістики Київського інституту суспільних наук (1983).

Від 1970 – головний економіст Державного проектного інституту «Укрсадпроект», 1971 – на громадській роботі у молодіжних організаціях Закарпаття, 1973 – у м.Мукачево: кореспондент районної газети «Прапор перемоги», 1979 – у м.Ужгород: завідувачка відділу обласної газети «Закарпатська правда», 1984 – у м.Київ: завідувачка відділу газети «Освіта». 1995 – кореспондент, головний редактор, генеральний директор міжнародного інформаційного агентства «Intelnews», від 2013 – в Угорщині: завідувач відділу журналу української діаспори «Громада» у Будапешті, від 2016 і понині – голова міжнародної громадської жіночої організації та головний редактор україно-угорського жіночого журналу «Єдина» у Карпатському регіоні України, Угорщини, Словаччини, Польщі та Румунії.

Автор поетичних збірок «Промінь» (1993), «Ми – символи» (1996), «Сни» (2003), «Прозріння» (2014), прозової книги «Під весільний вінець» (1995), дитячої – «Олівець-розмалювець» (2013).

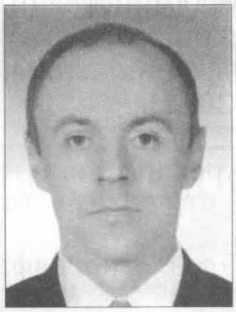

КАДОБНИЙ Тарас – секретар Спілки письменників Лемківщини з науки і політики. Член Спілки письменників Лемківщини (2020), Національної спілки журналістів України (2019), Наукового Товариства Шевченка (2019). Нагороджений орденом св.Миколая Чудотворця (2019). Науковець, філософ, історик, літератор, громадський діяч. Кандидат філософських наук (2014), доцент. Народився 11 червня 1976 року у м.Тернопіль. Закінчив Тернопільську ЗОШ І-ІІІ ст. №22 (1991), Тернопільський технічний ліцей ТНТУ ім.І.Пулюя (1994), Чернівецький національний університет ім.Ю.Федьковича (2009), аспірантуру ЧНУ (2014).

Від 2009 – доцент кафедри філософії та суспільних наук Тернопільського національного медичного університету ім.І.Горбачевського. Автор та співавтор монографій та навчально-методичних посібників «Вплив громадськості на органи місцевого самоврядування» (2016), «Філософія» (2017), «Philosophy» (2018, англ.мовою), понад 30 наукових статей.

РОСТОЦЬКИЙ Михайло – секретар Спілки письменників Лемківщини з культури та мистецтва.

Музикант, режисер-постановник, педагог, культуролог, громадський діяч. Член Всеукраїнської музичної спілки (1975), Товариства «Лемківщина» (1990). Нагороджений Грамотами та Почесними грамотами Міністерства культури України,

Тернопільської ОДА. Закінчив Рівненський державний педагогічний інститут (1980, нині університет), Тернопільське державне музичне училище ім.С.Крушельницької (1973, нині коледж), Академію керівних кадрів при Президентові України (2005), Інститут керівних кадрів при Президентові Естонії (2005). Від 1973 – працював викладачем Борщівської музичної школи, директором Озерянської музичної школи, викладачем, концертмейстром Теребовлянського культосвітнього училища, методистом обласних курсів підвищення кваліфікації працівників культури, інспектором обласного управління культури, директором обласного методичного кабінету навчальних закладів мистецтва та культури, від 1993 – директором Тернопільської обласної філармонії, 2000 – начальником відділу, заступником начальника обласного управління культури, головним спеціалістом департаменту культури, релігії та національностей облдержадміністрації. Режисер-постановник міжнародних та всеукраїнських свят лемківської культури: «Ватра-92» (1992, Ждиня, Лемківщина, Польща) та «Дзвони Лемківщини» (1992, 1996-2011).

САВАРИН Тетяна – секретар Спілки письменників Лемківщини з етнографії та фольклору.

Педагог, науковець, перекладач, етнограф, фольклористка, громадська діячка. Член Спілки письменників Лемківщини (2020), Наукового Товариства Шевченка (2020), кандидат філологічних наук (2003), доцент (2007). Народилася 14 липня 1976 р. у м. Тернопіль. Закінчила Тернопільську ЗОШ І-ІІІ ст. №13, філологічний факультет (з відзнакою) Львівського державного університету ім.І.Франка (1998, нині – національний). Від 2000 – викладач, доцент кафедри іноземних мов Тернопільського національного медичного університету ім.І.Горбачевського. Напрямки наукових досліджень та сфера наукових інтересів: фольклористика, лемківська весільна обрядовість, медична термінологія, методика викладання латинської мови. У 2003 році захистила кандидатську дисертацію на тему: «Лемківське весілля в міжетнічному контексті». Автор та співавтор понад 60 наукових публікацій. 4 підручників «Латинська мова», 9 посібників, 2 колективних монографії. Свої твори надрукувала у Лемківському часописі «Бескиди».

До нової книги Володимира Барни «Храм вічності душі» увійшли твори із попередніх збірок, які й склали основу вибраних поезій автора. Самобутній й оригінальний поет із Тернополя щиро і відкрито сповідається перед читачем про переживання свого ліричного героя наприкінці XX століття. Своєю новою збіркою він наче перекидає місток у третє тисячоліття, аби заявити, що проблеми, болі і переживання поета за долю планети, за долю людини, за долю коханої жінки непроминальні. Вони завше актуальні, бо вічні.

Книга розрахована на масового читача.

Редактори А. Мойсієнко, В. Баранов
Художник І. Горбачевська

Твори книги – своєрідні рефлексії та сентенції про жахливе лихоліття двадцять першого століття – загарбницьке нашестя путінської камарильї в Україну, патріотичний героїзм, незламність Духу борців проти напасників, за мир і незалежність рідної землі.

Видання адресується широкому загалу читачів.

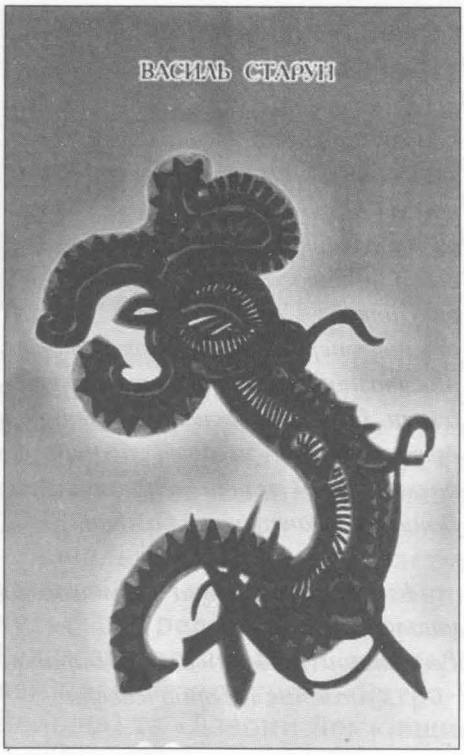

Здатність української мови до паліндроми та зоропоетики знана світом з давніх-давен. Такої думки автор книг "Межислів" і "Слобожанський словник Української мови" відомий поет з Луганщини Василь Старун:

Ні ком - ні крапки - ні тире...
Душа стирає Неба кроки:
Письма небачені уроки,
Де - наша - мова не помре.
Ти бачиш Світ: вуста шепочуть
Безмежних літер перелив,
В мить сорому і мить урочу Летить вперед - хай і без крил.

До книги віршів тернопільської літераторки Наталії Крайничин «Ми будемо жити» увійшли вірші, написані упродовж останнього десятиліття. У двох розділах збірки зібрані твори, присвячені двом найголовнішим темам України: війна і любов. Авторка торкається проблеми війни та миру у східних регіонах нашої держави та вічної теми любові жінки, матері, коханої.

Книжка розрахована на масового читача.

Богдан Горбаль